

42955

T.C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İMAM-HATİP LİSELERİNDE HİTABET ÖĞRETİMİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

MEHMET ÇEVİK

42955

EURSA-1995

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

T.C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İMAM-HATİP LİSELERİNDE HİTABET ÖĞRETİMİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

MEHMET ÇEVİK

DANIŞMAN
Yrd.Doç.Dr.MUSTAFA ÖCAL

BURSA-1995

ÖNSÖZ

İnsanları doğru yola, Hakka çağırarak için Allah Teala peygamberler göndermiş, peygamberler de ilâhî emirleri tebliğ etmek için çalışmışlardır. Onlar tebliğ esnasında kırıcı olmamışlar, ümmetlerine karşı daima yumuşak ve müşfik davranmışlardır. İnsanlara karşı hitap etmesini çok iyi bilmişlerdir. Hoşgörü ve yumuşaklıkları sayesinde kısa zamanda davalarının yayılmasını başarmışlardır. Öyle ise; Biz de insanları kazanabilmemiz için, onları kırmadan, ümitsizliğe sevk etmeden ikna etmeye çalışmamız gerekmektedir. Aslında dinimizin özünde bulunan hoşgörü, sevgi ve musamaha prensiplerinin iyi bilinmesi halinde tebliğcinin işi bir hayli kolaylaşacaktır.

Günümüzde tebliğ görevi, din eğitimi gören İmam-Hatip Liseleri, İlahiyat Fakülteleri ve Kur'an kursları mezunlarına düşmektedir. Onun için, bu kurumlarda öğretim görmekte olan, gençlerin mesleklerini çok iyi bir şekilde icra edebilecek kapasitede yetiştirilmeleri şarttır. Çünkü zamanımızda, iyi yetişmiş din görevlilerine büyük ihtiyaç vardır. Bundan dolayı, özellikle din görevlisi yetiştiren İmam-Hatip Liselerinin, tabii olarak bu okullarda okutulmakta olan Hitabet ve Mesleki Uygulama dersinin önemi bir kat daha artmaktadır.

İşte bundan dolayı biz, İmam-Hatip Liselerinde okutulmakta olan Hitabet ve Mesleki uygulama dersleri ve okutulmuş biçimi ile ilgili bir araştırmayı uygun bulduk.

"İmam-Hatip Liselerinde Hitabet Öğretimi" konulu araştırmamızda bu derslerin, geleceğin İmam ve Hatipleri olacak olan öğrenciler üzerindeki etkileri tesbit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın girişinde, hitabet kavramı üzerinde durulmuş ve konu ile ilgili kısa bir tarihçe verilmiştir. Ayrıca Cumhuriyet tarihi boyunca İmam-Hatip Okullarında/Liselerinde hitabet dersine ayrılan süreden bahsedilmiştir. Sonra, çalışmanın amacı, sınırları...vb. belirlenmiştir. Ayrıca anketle yapılan tesbitlere ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırmamız bir "sonuç" değerlendirmesi ile tamamlanmıştır.

Araştırmamız esnasında birtakım zorluklarla karşılaştık. Bu zorlukları aşmamızda, bize kıymetli zamanlarından fedakarlık ederek reh-

berlik yapan muhterem Hocam Yrd.Doç.Dr.Mustafa ÖCAL Bey'e şükranlarımı ifade etmekten mutluluk duyuyorum.Ayrıca anketin uygulanmasında gerekli yardımlarını esirgemeyen Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden muhterem Hocam Doç.Dr.Hali AYHAN,Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Doç.Dr.Selahaddin PARLADIR,Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Doç.Dr.M.Şevki AYDIN ve Selçuk Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Doç.Dr.Orhan ÇEKER Beylere teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmalarımızın daktilo ve fotokopi edilmesinde imkanlarını esirgemeyen Bursa İmam-Hatip Lisesi Müdürü Mustafa KARACA Bey'e,daktilo işlerinde yardımlarını esirgemeyen,Bursa İmam-Hatip Lisesi Tarih Öğretmenlerinden Fatma Zehra TUNÇ Hanımefendiye teşekkürlerimi sunarım.

Nisan 1995/Emirsultan

Mehmet ÇEVİK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar LİSTESİ.....	VI
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HİTABET VE İMAM-HATİP LİSELERİNDE HİTABET DERSLERİ

A-HİTABETİN KAVRAMI KONUSU VE AMACI.....	6
1-Hitabetin Manası.....	6
a) Lügat Manası.....	6
b) İstılah Manası.....	6
2-Hitabetin Önemi.....	7
3-Hitabetin Konusu.....	9
4-Hitabetin Amacı.....	10
B-HİTABETİN TARİHÇESİ.....	11
1-Eski Yunanda Hitabet,.....	12
2-Romalılarda Hitabet.....	12
3-Fransada Hitabet.....	12
4-Araplarda Hitabet.....	13
5-Türklerde ve Osmanlılarda Hitabet.....	14
C-HİTABET ÇEŞİTLERİ.....	15
1-Askeri Hitabet.....	15
2-Hukuki Hitabet.....	15
3-Dini Hitabet.....	16
4-Siyasi Hitabet.....	16
Ç-CUMHURİYET TARİHİ BOYUNCA AÇILAN İMAM-HATİP MEKTEP- LERİ İLE İMAM-HATİP LİSELERİNDE HİTABET DERSLERİ...17	17
1-İmam-Hatip Mektepleri.....	17
2-İmam-Hatip Okulları.....	19
3-1972 de yapılan düzenleme ile belirlenen İmam-Hatip Okullarının Amaçları ve Hitabet Dersleri.....	21
4-İmam-Hatip Okulları "Lise" adını aldıktan sonra- ki durum.....	26
5-Ders geçme ve Kredi Sistemi.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

İNAN-HATİP İİSİLERİNDE HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSLERİ	
A-ANKETE KATILAN ÖĞRENCİLERLE İLGİLİ BİLGİLER.....	29
1-Öğrencilerin Cinsiyetlerine göre dağılımı.....	29
2-Öğrencilerin Yaşlarına göre Dağılımı.....	30
3-Öğrencilerin Hafızlık Durumları.....	31
4-Öğrencilerin Ailelerinin ikamet ettikleri yerler..	32
5-Öğrenci Ailelerinin Ekonomik durumları.....	33
6-Öğrenci Ailelerinin İnanç Durumları.....	34
7-Öğrencilerin Mezun oldukları İnan-Hatip Liselerinin buldukları yerlere göre dağılımı.....	35
8-Öğrencilerin İnan-Hatip Liselerine geliş sebepleri	36
9-Öğrencilerin İnan-Hatip Liselerinden Memnuniyet Dereceleri.....	38
10-İnan-Hatip Liselerinde Öğretmenlerin Öğrencilere karşı Davranışları.....	39
11-Öğrencilerin ÖSYM Tercih Formlarında yaptıkları tercih sıralaması.....	41
12-İlahiyat Fakültelerini kaçınca sırada tercih ettikleri.....	42
13-İlahiyat Fakültelerini Çokluk sırasına göre tercih etme durumu.....	44
14-Öğrencilerin Halen Okudukları İlahiyat Fakülte- lerinden Memnuniyet dereceleri.....	45
B-ÖĞRENCİLERİN HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCE VE KANAATLARI.....	46
1-İnan-Hatip İiselerinde Hitabet ve Mesleki Uygula- ma Dersine ayrılan sürenin yeterliliği.....	46
a) 6(XI) Sınıfta hitabet Dersine ayrılan sürenin yeterliliği.....	47
b) 7(XII) Sınıfta Hitabet dersine ayrılan sürenin yeterliliği.....	48
2-Ders Kitapları.....	49
3-Dersin İşleniş Biçimi.....	51
4-Derste uygulanan Metoduun beğenilip beğenilmediği.	55
5-Derslerde ağırlıklı olarak işlenen konular.....	56
6-Hitabet Dersi öğretmenlerinin öğrencilere karşı davranışları.....	58
7-Öğrencilerin hutbe okuyup,vaaz yapacakları zaman istifade ettikleri kaynaklar.....	60

8-Mesleki uygulamanın istekle mi yoksa zorla mı yaptırıldığı.	62
9-Öğrenciler başarılı hutbe okuduklarında öğretmenlerinden beklentileri.....	63
10-Hutbe ve vaazda başarısız olduğu zaman öğretmenlerin tutumları.....	65
11-Hutbe ve vaaza hazırlanırken öğretmenlerin tutumları.....	67
12-Uygulamalarda öğretmenlerin beğenilen tavırları.....	69
13-Hafız öğrencilere tolerans tanınıp tanınmadığı.....	71
14-Uygulama yaptırılan yer.....	72
15-Öğrencilerin hutbe dualarını ezbere bilip bilmedikleri....	73
16-Öğrencilerin hutbe dualarını bilmeyişlerinin sebepleri....	75
17-İmam-Hatip lisesi Mezunlarının kendilerini Din görevliliğinde yeterli görüp görmemeleri.....	76
18-Öğrencilerin kendilerini mesleki yönden yetersiz görmelerinin sebepleri.....	77
19-Öğrencilerin İlahiyat Fakültelerinden mezun oldukları zaman hitabet öğretmeni olmayı isteyip istemedikleri....	79

SONUÇ VE TEKLİFLER

A-SONUÇ.....	81
B-TEKLİFLER.....	82
BİBLİYOGRAFYA.....	85
ANKET FORMU.....	87

VI

TABLolar LİSTESİ

I-	I-İMAM VE HATİP MEKTEPLERİNİN DERS DAĞILIM ÇİZELGESİ.....	18
	II-1951-1971 YıLLARI ARASI İMAM-HATİP OKULLARI DERS PROGRAMI.....	20
	III-İMAM-HATİP OKULU HAFTALIK DERS PROGRAMI.....	23
	IV-İMAM-HATİP LİSELERİNDE DERS PROGRAMININ YıLLARA GÖRE DAĞILIMI.....	26
	Va-BEŞİNCİ DÖNEME AİT ORTAK VE SEÇMELİ DERSLERİN DAĞILIMI.....	27
	Vb-ALTINCI DÖNEME AİT ORTAK VE SEÇMELİ DERSLERİN DAĞILIMI.....	27
	VI-ÖĞRENCİLERİN CİNSİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI.....	29
	VII-ÖĞRENCİLERİN YAŞLARINA GÖRE DAĞILIMI.....	30
	VIII-ÖĞRENCİLERİN HAFİZLİK DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI...	31
	IX-ÖĞRENCİLERİN AİLELERİNİN İKAMET ETTİKLERİ YERLERE GÖRE DAĞILIMI.....	32
	X-ÖĞRENCİ AİLELERİNİN EKONOMİK DURUMLARI.....	33
	XI-ÖĞRENCİ AİLELERİNİN İNANÇ DURUMU VE DAĞILIMI.....	34
	XII-ÖĞRENCİLERİN MEZUN OLDUKLARI İMAM-HATİP LİSELERİNE GÖRE DAĞILIMI.....	35
	XIII-ÖĞRENCİLERİN İMAM-HATİP LİSELERİNE GELİŞ SEBEBLERİ VE DAĞILIMI.....	37
	XIV-ÖĞRENCİLERİN İMAM-HATİP LİSELERİNDE OKUDUKLARIN-DAN MEMNUNİYET DERECELERİ VE DAĞILIMI.....	38
	XV-ÖĞRETMENLERİN ÖĞRENCİLERE KARŞI DAVRANIŞ VE SAMİMİYETLERİ.....	40
	XVI-ÖĞRENCİLERİN ÖSYM TERCİH FORMLARINDA 1.SIRADA YAPTIKLARI TERCİHLER.....	41
	XVII-İLAHİYAT FAKÜLTELERİNİN TERCİH SIRASINA GÖRE DAĞILIMI??????.....	42
	XVIII-İLAHİYAT FAKÜLTELERİNİN TERCİH SİRALARINA GÖRE DAĞILIMI.....	44

XIX-ÖĞRENCİLERİN İLAHİYAT FAKÜLTELERİNDEN MEMNUNİYET DERECELERİ.....	45
XX-6(XI)SINIFTA HİTABET DERSİNE AYRILAN SÜRENİN YETERLİLİĞİ.....	47
XXI-7(XII)SINIFLARDA HİTABET DERSİNE AYRILAN SÜRENİN YETERLİLİĞİ.....	48
XXII-6(XI)SINIFTA HİTABET DERS KİTAPLARININ YETERLİLİĞİ....	50
XXII-7(XII)SINIF HİTABET DERS KİTAPLARININ YETERLİLİĞİ....	50
XXIII-HİTABET DERSLERİNİN İŞLENİŞ BİÇİMİ.....	52
XXIV-HİTABET DERSİNDE TATBİK EDİLEN METODUN BEĞENİLME DURUMU.....	55
XXV-DERSLERDE AĞIRLIKLI OLARAK İŞLENEN KONULAR.....	57
XXVI-HİTABET DERSLERİNDE ÖĞRETMENLERİN DAVRANIŞLARI.....	59
XXVII-HUTBE VE HAZIRLARDAN BAŞVURULAN KAYNAKLAR.....	61
XXVIII-MESLEKİ UYGULAMANIN SEVEREK Mİ YOKSA BASKI İLE Mİ YAPILDIĞININ DAĞILIMI.....	62
XXIX-ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETMENLERDEN BEKLENTİLERİ.....	64
XXX-TATEBİKATTA BAŞARISIZ OLUNDUĞU ZAMAN ÖĞRETMENLERİN TUTUM VE TAVIRLARININ DAĞILIMI.....	66
XXXI-HUTBE VE HAZIRLIK HAZIRLIKLARINDA ÖĞRETMENLERİN TUTUM VE DAVRANIŞLARI.....	68
XXXII-UYGULAMALARDA ÖĞRETMENLERİN BEĞENİLDİKLERİ YÖNLERİ....	70
XXXIII-DERSLERDE VE UYGULAMALARDA HAFIZLARA TOLERANS TANINIP TANINMADIĞININ DAĞILIMI.....	71
XXXIV-UYGULAMANIN YAPILDIĞI YER.....	72
XXXV-HUTBE DUALARININ EZBERE BİLİNİP BİLİNMEDİĞİ.....	74
XXXVI-HUTBE DUALARININ BİLİNMEYİŞİNİN SEBEPLERİ.....	75
XXXVII-MEZUNLARIN KENDİLERİNİ DİN GÖREVLİLİĞİNDE YETERLİ GÖRÜP GÖRMEMELERİ.....	76
XXXVIII-MESLEKİ BİLGİLERİN YETERSİZLİĞİNİN SEBEPLERİ VE DAĞILIMI.....	78
XXXIX-İLAHİYAT FAKÜLTELERİNDEN MEZUN OLDUKLARI ZAMAN HİTABET DERSİ ÖĞRETMENİ OLMAYI İSTEMELERİ VE DAĞILIMI.	79

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adı geçen Eser
Ank.Ü.İ.F.	:Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
A.Ü.İ.F.	:Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Ekz.	:Ekiniz
C.	:Cilt
D.E.Ü.İ.F.	:Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Ed.	:Edebiyat
E.Ü.İ.F.	:Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
H.Ü.İ.F.	:Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
H.z.	:Hazreti
İ.H.L.	:İmam-Hatip Lisesi
İ.H.O.	:İmam-Hatip Okulu
İsl.A.D.V.	:İslâm Ansiklopedisi Diyanet Vakfı
İst.	:İstanbul
Kdz.Ş.Ü.İ.F.	:Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Mat.	:Matbaa
Mad.	:Madde
M.E.E.	:Milli Eğitim Bakanlığı
M.E.E.T.D.	:Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi
M.Ü.İ.F.	:Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
R.A.	:Radıyallahü Anhü
Sh.	:Sahife
S.A.V.	:Sallallahü Aleyhi Vesellem
S.Ü.İ.F.	:Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
S.D.Ü.İ.F.	:Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
T.D.K.	:Türk Dil Kurumu
U.Ü.İ.F.	:Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Türk.A.	:Türk Ansiklopedisi
Yay.	:Yayın

GIRIS

Araştırma problemleri:

Hitabet ve Mesleki uygulama dersi, İmam-Hatip lisilerinin ismi ile doğrudan alakalı tek derstir. Onun için bu ders ~~okulun~~ okulun kuruluş amacını pratiğe dönüştürücü bir nitelik taşımaktadır. İşte bu amacı gerçekleştirmek için İmam-Hatip Liselerinin genelde bütün programlarında, özelde ise hitabet derslerinin programlarında bir çok değişiklikler devam edegelmiş. Ancak bütün bunca değişiklikler hitabet dersinin önemini hiç bir zaman azaltmamış. Çünkü İmam-Hatip liselerinin kuruluş amaçlarından birisi Diyanet işleri Başkanlığı için din görevlisi yani İmam ve Hatip yetiştirmektir. Diğeri ise Yüksek öğrenime elaman hazırlamaktır. İşte özellikle okulların birinci amacını gerçekleştirebilmek açısından, hitabet dersi daima önemini koruya geldi. Bundan dolayı da dersler okulun programları arasında önemli bir yer işgal etti.

Peki ama, acaba Hitabet dersi okulun amacını gerçekleştirebilecek şekilde işlinibildi mi? Okuldan mezun olan elamlar, gerçekten İmamlık ve Hatiplik yapabilecek evsafa yetiştirilebildiler mi? Derslerin ve dolayısıyla İmam-Hatip Liselerinin amacınının gerçekleştirilebilmesi için iyi bir müfredat programı hazırlanıp, iyi bir ders kitabı yazılıp öğrencilerin eline verilebildi mi? Bunlardan da önemlisi, bu dersi okutan öğretmenler, amacına uygun olarak konuları işleyip, mezunları müstakbel mesleklerini rahatlıkla icra edebilecek şekilde hazırlayabildiler mi? Onlar gerek müfredat programı, gerekse ders kitapları ve konuların işlenişi esnasında ne tür rahatlık ve güçlük içerisinde kaldılar ve kalmaya devam etmektedirler. Neza aynı konularda öğrencilerin durumu nedir? Acaba İmam-Hatip Liselerinden mezun olan her genç, kendisini rahatlıkla İmamlık, hatiplik ve müezzinlik gibi görevleri ifa edebilecek şekilde hazır hissedebiliyorlar mı? Eğer bir kısmı, din görevliliğine hazır hissediyor da bir kısmı görev istemekten çekiniyor ve kaçınıyorsa, bunun sebepleri nelerdir?, yahut kimlerdir. İşte bütün bunlar karşımızda, çözümlenmesi gereken birer problem olarak durmaktadır.

Araştırmanın Amacı:

Bu çalışmanın amacı, İmam-Hatip Liselerinde okutulmakta olan Hitabet ve Mesleki Uygulama Derslerinin konuluş amaçlarından biri olan "mesleğe eleman hazırlama" konusunda ne derece başarılı olunduğunun tesbitidir. Dolayısıyla, ilgili ve yetkililerin konuya dikkatlerini çekmektir.

Varsayımlar:

Araştırmamıza esas olmak üzere birtakım varsayımlarda (tahminlerde) bulunulmuştur. Bazıları şunlardır.

1-İmam-Hatip Liselerinde okutulmakta olan Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersine ayrılan süre ve müfredat programı yetersizdir.

2-Ders kitapları genellikle eleştiriye tabi tutulmaktadır.

3-Öğretmenlerin Derslerdeki tutum ve davranışları öğrencilerin bir kısmınca beğenilip takdir edilirken, bir o kadarı da olumsuz anlamda eleştirilmektedirler.

4-Öğretmenler öğrencileri ile her bakımdan olduğu gibi, Hitabet dersi ve uygulamalarında da yakından ilgilenmektedirler.

5-Mesleki uygulamalar genellikle Camide yapılmaktadır. Ancak bazı öğretmenler çeşitli gerekçelerle uygulamayı sınıflarda yaptırımlar.

6-Öğrencilerin bir kısmı rahatlıkla bir hutbe bile okuyabilecek şekilde yetiştirilememektedirler. Bundan dolayı kendilerini din görevliliğine hazır hissedememektedirler.

Anketin Hazırlanışı ve Uygulanışı:

Anketimizle önce hangi konular hakkında soru sormamız gerektiği hususunda bir hazırlık yapıldı. Daha önce çalışmamıza benzer, anket sorularına baş vuruldu, danışman hocamızın rehberliğinde anket sorularımızı tesbit ettik. İlk önce Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hazırlık "C" sınıfına uyguladık. Değerlendirme sürecunda, anketimizde öğrenciler tarafından cevap verilmek istenmeyen veya gereksiz görülen soruların olup olmadığını araştırdık. Bu değerlendirmeden sonra anket sorularımız netleşmiş oldu.

Anket uygulanacak İlahiyat Fakültelerine 120 ila 130 arasında anket formu gönderdik. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 102, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 80, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 72, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 105, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 120 olmak üzere toplam 479 anket formumuza cevap alabildik.

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde ve Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültelerinde bizzat kendimiz anket uygulaması yaptık. Diğer anketlerimizi posta ile ulaştırdık ve bazı Öğretim Üyeleri vasıtası ile uygulanmasını temin ettik.

Çalışmanın Evreni ve Sınırları:

Çalışmanın evreni İman-Hatip Liselerinden mezun olan herkes tir. Ancak çalışmamız Türkiye genelinde eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam eden, İman-Hatip Liselerinden mezun olup 1993-1994 öğretim yılında yüksek öğretim yapmak üzere yukarıda isimleri belirtilen toplam 5 İlahiyat fakültelerine kayıt yaptıran 479 öğrencinin görüşleri ile sınırlıdır.

Değerlendirme:

Anket formlarındaki sorulara verilen cevaplar, danışman hocamızın öneri ve tavsiyeleri istikametinde tarafımızdan çetele usülü ile tasnif edildi. Her sorunun % leri alındı. Tablolarda çıkan sonuçlara göre yorumlar yapıldı. Tablolarda öğrencilerin yetersiz kaldıkları konular tesbit edildi. Anketimizde 44 soru sorduk, Bunlardan 34'ü tablo halinde gösterilmiştir. Geriye kalan 10 soru neden, niçin, başka vb. sorular olduğundan onlar düz anlatım şeklinde değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
HİTABET
VE
İMAM-HATİP LİSELERİNDE HİTABET DERSLERİ

A-HİTABETİN KAVRAMI, KONUSU VE AMACI

1-Hitabetin manası:

a)Lügat manası:

Hitabet, Arapça bir kelimedir.

Kökünden, bir şahıs veya bir topluluğun karşısında söz söylemek anlamındadır. Bu söze "El-hutbetü" adı verildiği gibi, secili ve mensur söze, belli bir konuda yapılan ve başlangıcı, sonucu bulunan (gelişi güzel olmayan) konuşmaya da bu ad verilir. "El-hatip" güzel konuşan kişi demektir. (1)

b)İstilah manası:

İnsanları, diğer canlı varlıklardan ayıran özelliklerden en başta geleni; konuşmak ve düşünmektir. Bu iki özellik sayesinde insan, sadece canlı olmakla kalmaz, başlıbaşına bir kıymet olur.

İnsanların, birbirleriyle anlaşabilmeleri için bazı araçlar vardır: İşaret, resim, söz, yazı... gibi. Anlaşma araçlarının en tesirlisi ve devamlı kullanılanı sözdür. İnsan topluluğunun kitle iletişim (Radyo, televizyon gibi) araçlarından da faydalanarak, kitlelerin karşısında onlara bir maksadı anlatmak, bir ülküyü aşışlamak, faydalı bir bilgi, bir öğüt vermek, bir fikre inandırmak, bazı fevkalade hallerde toplumu heyecanlandırmak ve duygulandırmak için anlaşma aracı olan sözü kullanmaktadır. Bu tarzdaki söylenmiş sözlere hitabe veya nutuk, bu şekilde konuşanlara da hatip denir. (2)

Duygu ve düşüncelerin, başkalarına en iyi şekilde anlatılması hitabeti meydana getirir diyenler olduğu gibi, kısaca hitabet, güzel söz söyleme sanatıdır. (3) diyenler de vardır. Daha geniş bir tanım yapmak gerekirse: İnsanların her hangi bir konuda, karşılarında bulunan bir kaç insana yahut, bir topluma, düşüncelerini ve bildiklerini kısaca, özlü, tesirli ve düzgün bir ifade ile anlatmalarına hitabet denilir. Güzel konuşmasını bilen, karşısındaki topluluğu sıkmadan, inandırarak söz söyleme gücüne sahip olan insanlara da hatip denir. (4)

1-İbnül-Manzur, Muhammed b. Mükrem Lisanü'l Arap Beyrut 1955 1/361

2-Türk Ansiklopedisi, Hitabet Mad. Cilt XIX/301

3-Yüzendağ Ahmet, Hitabet Dersleri, Güzel Sanatlar Mat. Ankara 1966, Sh.7

4-a.g.e Sh.8

2- Hitabetin önemi+

Söz,kullanmasını bilen için mükemmel bir silahtır.Onunla gönül almakta,gönül kırmakta mümkündür.Tesirli bir söz,dağınık bir yuvayı tekrar düzene koyduğu gibi,düzenli bir yuvayı da bozabilir.(5) İnsan elindeki bu tesirli silahını daima iyi yönde kullanmaya çalıştığı müddetce iyi ve doğruya gidebilir.

İnsanlar hangi meslekten,olurlarsa olsunlar,ihtiyaçlarını temin etmek için,fikirlerini yaymak,düşüncelerini açıklamak için,konuşmaya,hem de güzel konuşmaya muhtaçtırlar.Güzel konuşmasını başaran,her alanda başarır(6)söz söylemekte,kelimelerden üstün olan bir şey vardır ki,söze etki veren odur.Bu da sözün söylenişindeki tarzıdır.Bundan dolayı söylenen sözden ziyade(7) sözün önemine ve etkisine bakılır.

İnsan için bilgi ve görgü kadar,güzel konuşmakta önemlidir.Bir vaazın,bir idarecinin ve bir öğretmenin hitabet kurallarını bilmesi ve iyi bir hatip olması başarısını büyük ölçüde etkiler.Hatta iyi bir tezgahkar için bile güzel konuşmanın,reklam ve pazarlama açısından önemi inkar edilmez.

Karşısındaki topluluğu uzun uzun düşünmeye mecbur eden,ağlatan,düşüncelerini değiştiren,onların gönüllerinde,vicdanlarında hakimiyet kuran hatipler,güzel konuşmaları sayesinde o iltifatlara mazhar olmuşlardır.Bir hitabeyle,kendisini isyan etmiş bir orduya Çaldıran gibi zafer kazandıran Yavuz Sultan Selim ve nice cihangirler,bu tarihi zaferlerini kitlelere söz söyleyişlerindeki inandırıcı,güzel ve tesirli lisanlarına borçludurlar.(8)

"Kılıç yarası onulur,dil yarası onulmaz!" "Tatlı söz yılanı ininden,acı söz insanı dininden çıkarır".(9) gibi Ata sözleri sözün ve hitabetin önemini ve tesirini gösterir.

5-Kazancı Ahmet Lütfi,Peygamber Efendimizin Hitabeti,Marifet Yay. İst.1992 Sh.18

6-Yüzendağ Ahmet a.g.e.Sh.8

7-Carnegie Dale.Söz Söylemek ve İş Başarmak Sanatı, Terc.Eden Ömer Rıza Doğrul,Kitsan Yay.İst.1991,Sh.130

8-Kazancı A.Lütfi a.g.e. Sh.18

9-a.g.e.Sh.19

3- -Hitabetin Konusu

Hitabetin Konusu derken, bir hatibin, hangi konu üzerinde konuşabileceğini kasrediyoruz. Aslında hitabetin konusunu sınırlama imkanı yoktur. Yani her varlık, her fikir, her teşekkür hitabete konu olabilir. (17) Yeter ki hatip kendisinde ele alacağı konuyu işleyebilecek yetkiyi bulabilsin, hazırlanabilsin.

Karşısında kendisini dinleyen bir kitle ile devamlı ruhi ve kültürel bir teması muhafaza etmek durumunda olan hatip, işlediği konu üzerinde derin bir bilgiye sahip olmaktan başka, umumî bilgisi bakımından da kuvvetli olacaktır.

Hatip ayrıca iyi düşünmesini, insan ve kitle psikolojisini, fikirlerini, duygu ve heyecanlarını, kendisini dinleyen topluluğun fikri seviyesine, duygu ve heyecanlarına uygun bir biçime sokmasını, dinleyicilerin dikkatini dağıtmamak ve daima uyanık tutmak, heyecanlarını tazelemek için çeşitli çarelere baş vurmasını, kendisine iyice hakim olmasını, topluluk karşısında nasıl durulacağını en uygun jestin nerede ve nasıl yapılacağını bilmelidir.

Hitabette ilk önemli unsur, konuşmanın kompozisyonudur. Bu kompozisyonu meydana getiren cümleler kısa, kesin, açık, sade ve kolay anlaşılır, tabii, gösterişsiz, tesirli, mantığa uygun, güçlü ve heyecan verici şekilde kurulmalıdır. Maksat, dinleyicileri bir fikre inandırmak, onlara bir şeyi aşılacak olduğuna göre, sözde, bunu temin edici bir sihir, bir güç bulunmalıdır. Mecazi ifadelerden uzak kalınarak konuşma bir takım edebî sanatlarla ve kelime oyunları ile anlaşılmaz hale sokulmamalı. Söz kafalarda yerini bulup vazifesini yapmalıdır. Fikirler, konuşmanın maksadına göre bir nizam ve plan içinde toplanmalıdır. Birbirini tamalayan, birbirine kuvvet kazandıran fikirlerden kurulu bir cümle nizamını saran heyecan, fikirlerin kaybolmasına değil, onları daha berrak, daha belirli hale getirici ve dinleyicilerin kafasına ve ruhuna alıp götürücü ölçüde olmalıdır. (18) Bütün bunlar hitabetin konusunu teşkil etmektedir. Ama yine de hitabetin konusunu kesin çizgilerle ayırmamız pek mümkün olmamaktadır.

17-Yüzendağ, Ahmet; a.g.e. Sh.8

18-Türk Ansiklopedisi, Hitabet Mad.C.XIX/302

4-Hitabetin Amacı:

Her sanatın bir amacı vardır.Hitabet de bir sanat olduğuna göre onun da bir amacı olması tabiidir.Hitabetin amacı insanlara güzel ve tesirli konuşmasını,hür düşünmesini öğretmektedir.Aynı zamanda fikirleri genişliğine olduğu kadar derinliğine de inceleme imkânı hazırlar.

Hitabet;İyi bir hatip nasıl olunur,nasıl yetişir,insanlara nasıl tesir edilir,bunları da öğretir.Topluluk karşısında hiç telaşa düşmeden,aşırı bir heyecana kapılmadan,inandırıcı bir tavırla serbest konuşabilme seviyesine ulaştırır.Başkalarının fikirlerine nasıl hürmet edileceğini gösterir.(19)Bir Hitabette önemli olan üç nokta vardır."Söyleyenin kim,nasıl söylediği ve ne söylediği? fakat bu üç noktanın en önemlisi yani (ne söylendiği) sonuncusudur.(20)

19-Yüzendağ,Ahmet;a.g.e. Sh.20

20-Carnegie,Dale;a.g.e. Sh.131

B-HİTABETİN TARİHÇESİ

Hitabet; Tarihte ilk insan ve ilk peygamber Hz. Adem'in yakın çevresini Allahtan aldığı emirler. doğrultusunda irşat ve eğitimi için yaptığı konuşmalarla başlar. Allah-ü Teala "Yalnızca kendisine kulluk etsinler" (21) diye yarattığı insanları ikaz, irşad ve doğru yola sevk etmek için peygamberler göndermiştir. Peygamberler ise tebliğ, beyan, tebşir ve inzar görevlerini konuşarak ve yaşayarak yerine getirmişlerdir. Bu konuda oldukça çetin ve zorlu mücadeleler vermiş, dikkat çekici hitabelerde bulunmuşlardır. Kur'anı Kerim bu bu mücadele ve hitabelerin örnekleriyle doludur. "Hatibül -enbiya: Peygamberlerin en güzel konuşanı ünvanının sahibi Hz. Şuaybın bir hitabesi buna güzel bir, örnektir.

— "Ey milletim! Allah'a kulluk edin. Ondan başka tanrı yoktur. Size Rabbinizden bir belge geldi. Ölçeği ve teraziyi tam tutun. İnsanların haklarını eksik vermeyin. Yeryüzünü ıslahtan sonra (tekrar) ifsat etmeyin. İnanıyorsanız bilin ki bunlar sizin için daha hayırlıdır,

Allah'a inananları, Allah yolundan alıkoyup ve o yolun eğriliğini dileyerek tehdid edip, her yolda pusu kurup oturmayın. Az iken Allah'ın sizi çoğalttığını hatırlayın. Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bakın. İçinizde mademki benimle gönderilene inanan ve inanmayan bir topluluk var; O halde Allah'ın aramızda hükmünü bildirmesine kadar sabredin. Allah hüküm verenlerin en hayırlısıdır: (22)

Hitabet bir milletin, bir cemiyetin, siyasi terbiyesi ve kültürle tenevvür edip etmemesiyle ilgilidir. Kültür ve hürriyet bakımından yükselmemiş milletlerde ve cemiyetlerde hitabet umumiyetle o kadar revaçta değildir. Söz ve fikir hürriyetinin hakim bulunduğu zamanlarda hitabet sahasında da ilerlemiş olmuştur. Meşhur hatipler yetişmiştir. (23)

"Umumiyetle hangi sahada bir ilerleme ve hürriyet mevcut olmuştursa o sahadaki hitabet nevi inkişaf etmiş ve hatipleriyle eserlerini vermiştir. (24)

21-Fatih 1/5

22-A'raf 7/85-87

23-Ünsel M. Ziya Hitabet Sanatı ve Meşhur Hatipler, Fuat Gücüyener

Yay. 1950 Sh. 3

24-Kazancı A. Lütfi a.g.e. Sh 35

1- Eski Yunanda Hitabet:

Yunan ve latin medeniyetinde edebiyatın önemli unsurlarından biri olan hitabete büyük önem verdiklerini görüyoruz. Tilmak yazarı Fenelon şöyle der: "Yunanlılarda herşey halka, halk da söze bağlıdır," (25) demek suretiyle hitabetin önemini belirtmiştir.

Eski Yunanlıların "Agora" adını verdikleri meydanlarda biriken halk, hatipler tarafından yapılan konuşmaları dikkat ve ilgiyle takip ederlerdi. Bu konuşmalarla halkın yaygın bir şekilde eğitildiğini ve yetiştirildiğini görmekteyiz. Tanınmış izokrat okulu halkın hitabât ve güzel söze düşkünlüğü sonucu açılmıştır. Bu okuldan Demosthenes (M.Ö.383-322), Perikles (M.Ö.494-429), Eşin (M.Ö.389-313) gibi meşhur hatipler yetişmiştir. (26)

2- Romalılarda hitabet:

Eski romada, siyaset ve sosyal olayların tartışıldığı halkın da yapılan konuşma ve tartışmaların dinlendiği yerlere "Forum" denirdi. Forumlarda, imparator Cesar tarafından hatiplere mahsus kürsüler konmuş ve büyük bir disiplin içinde yapılan konuşmalarla halkın kültürel yönden gelişmesi ve eğitilmesi düşünülmüştür. Romayı temsilen, dış ülkelere gönderilecek elçilerin ve diplomatik misyon şeflerinin hatipler arasından seçilmesi, burada hitabete ve hatiplere verilen önemi göstermektedir. (27) Romalıların meşhur hatiplerinden olan Marcus Fabius Quintilianus (M.F. Kintilyan) hayatının son yıllarında arkadaşlarının teşviki ile 12 ciltlik "Hatibin yetiştirilmesi" adlı eserini yayınlamış (28) bu da bize Romada hitabetin ileri derecede olduğunu göstermektedir.

Çicero (M.Ö.106-43), Plin (M.Ö.113.62), Seneka (M.Ö.55-M.S.37-41) Romanın ünlü hatiplerinden bazılarıdır. (29)

3- Fransada Hitabet:

Genellikle kiliselerde, vaaz ve dini nasihatlar şeklinde ortaya çıkan hitabet, Fransada 1789 ihtilali ile birlikte meydanlara taşmış ve siyasi hitabet haline dönüşmüştür. Mirabeau (1749-1791) Danton (1759-1794) Fransada yetişen ateşli hatiplerdendir. (30)

25-Kazancı A.Lütfi a.g.e. Sh.36

26-Çakan İsmail, Gündüz İrfan, Çiçek Yakup, İmam-Hatip Liseleri için Hitabet ve Mesleki Uygulama, Türk Tarih Kurumu Basımekî, Ank.1988/

27-a.g.e.Sh.14

28-Binbaşıoğlu Cavit, Eğitim Düşüncesi Tarihi, Binbaşıoğlu yay.

29-Çakan İsmail, Gündüz İrfan, Çiçek Yakup a.g.e. Sh.14

30-a.g.e. Sh.14

4-Araplarda Hitabet:

İslâmdan önceki yıllarda Arabistan yarımadasında hitabet çok revaçta idi.Sene içinde ele geçen fırsatlar,Kabile hatipleri tarafından dile getirilir,kabileler arası hitabet ve şiir yarışmaları düzenlenirdi.

Araplar her yıl Ukaz,Mecenne,Zül-mecaz gibi panayırlarda sadece alış veriş ile uğraşmazlar,panayırları edebi değeri yüksek bir akademi gibi kabul ederlerdi.Bu panayırlarda her kabilenin şairleri ve hatipleri kendi şan ve şöhretlerini yükseltmeye,cömertlik ve konukseverliklerini tanıtmaya çalışırlardı.Düşman oldukları kabileyide kötölemek için iyi bir fırsat bumuş olurlardı.(31) Bu sebeble de o şiirlerin korunmasına ve yayılmasına çalışırlardı.Bilhassa sey-yidin(Reisin) bu sihirli ve tesirli silahla mücehhez olması kabile için büyük bir bahtiyarlıktı.Kabilelerden şair ve hatip çıktığı zaman,bayramlarda,düğünlerde olduğu gibi şenlik düzenlenir,ziyafet veriliridi.Çünkü manevi değerlerin koruyucusu olan büyük şairler yetiştirmiş olmak,onları için gurur ve şeref,buna karşılık şairlerden mahrum bulunmak,sadece bahtsızlık değil aynı zamanda utanç ve ayıplama verileriydi.(32)

Bu panayırlarda yapılan toplantılar yalnız dilin değil,ahlâkın düzelmesine de yardım etmiştir.Meselâ ahlâkî faziletlerle tanınmış bir topluluğun bu gibi toplantılarda yerlerinin olmayışı(33)o toplumun ahlâkî değerlere de önem verdiklerini göstermektedir.Bu sebeble dir ki,ahlâkî faziletler konusunda kabileler birbirleriyle yarış ederlerdi.Ukaz'ın hac yolu üzerinde bulunması sebebiyle,bütün Arap kabileleri orasını ziyaret ederler,çarşılar kurarlardı.Buralarda hutbeler okunur,kasideler söylenir,kelime, manâ,ibare üzerinde münakaşalar,mubahaseler edilir ve edebi meclis günlerle devam ederdi.(34) İslâmiyetin gelmesiyle bu sanat yeni bir safhaya girmiştir.Müşrikler Hz.Peygamber (S.A.V.) 'e karşı mücadelelerinde bu eski silahtan faydalanmak istemişlerdir.Fakat sadece Hz.Peygamber'in affını değil takdirini de elde ettiği meşhur kasidesi ile Arap edebiyatında unutulmaz bir yer kazanmış olan Kâ'b ve bilhassa Hassan gibi şairler bu eski sanatı islâmiyetin himaye,hatta teşvikiyle devam ettirilirdi.Hz.Peygamberden sonra da,Hz.Ömer ve Hz.Ali (R.A.) gibi Halifelerin şiirden çok iyi anlayan şahsiyetler olduğu bilinmektedir.(35)

31-Türk Ansiklopedisi,Arap Mad.C.III/236

32-İslâm Ansiklopedisi,Diyanet Vakfı Arap Mad.C.III/286

33-Kazancı,A.Lüffi,a.g.e.Sh.39

34-a.g.e.Sh.39

35-İslam A.Diyanet Vakfı C.III/287

5- Türklerde ve Osmanlılarda hitabet

Çok eski bir maziye sahip olan Türk Milleti, tarih boyunca sayısız hatipler yetiştirmiştir. Devlet adamı, kumandan din ve ilim adamı, öğretmen olarak bunlar en büyük hazinelerimizdir.

Orta Asyada yaşamış olan Atalarımız, büyük devletler kurmuşlar düşmanlarına karşı çetin zaferler kazanmışlardır. O büyük zaferleri dile getiren, Türk Hakanlarının askerlerine yaptıkları tesirli konuşmaları içine alan tarihi belgelerimiz vardır. Orhon Kitabeleri çok güzel ve ateşli hitabet örnekleriyle süslüdür. (36)

Türk edebiyatında hitabetin, Tanzimattan sonra başlayıp meşrutiyetten gelişme gösterdiği şeklindeki görüşte isabet yoktur. Askeri ve dini hitabetin eski yıllara ait örnekleri elimizde değilse, bunun sebebi hitabetin şifahi olması, yazıya geçirilmiş olmayışıdır. Orhon Abidelerindeki ifade, üslup, o yıllarda dahi, bir hitabetin mevcudiyetine sağlam bir delil olarak kabul edilir. Ayrıca Oğuz Han'ın, Yıldırım Bayazıt'ın hitabelerinden, Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran seferinde baş kaldıran askere karşı söylediklerinden bazı parçalar elimizdedir. Esasen büyük kumandanlar ve din adamları, kahramanlar yetiştirmiş, çok canlı bir dini hayatı ve çok hareketli bir tarihi olan bir milletin içinden hatip çıkmamış olduğunu söylemek, o hayata ve tarihe ters düşer.

Hitabet ,söz ve düşünce hürriyetinin bulunduğu ülkelerde büyük gelişme gösterir. Türk toplumunda da meşrutiyetten sonra başlayan devirde canlılık kazanmıştır. "ittihat terakkinin hatibi" diye ün salan şair ve hatip Ömer Naci (Ölm.1916) bu devrede yetişen örnek hatiplerden birisidir. (37)

Son zamanlarda her çeşidiyle hitabetin gelişmekte olduğunu, konferanslar için şehirler arası hatiplerin davet edildiği ve konuşulduğunu görüyoruz. Daha önceleri Türklerde hitabetin yeterince gelişmemesini, millet olarak çok sözden hoşlanılmamasına bağlama imkanı vardır. (38) Milletimizde laftan çok icraata bakmak adet olmuştur.

36-Yüzendağ Ahmet a.g.e.Sh.15

37-Türk A.C.XIX/303

38-Kazancı A.Lüffi a.g.e.Sh.38

C- HITABET ÇEŞİTLERİ

Hitabet çeşitleri konuşmada işlenen konular kadar çoktur. Buna göre, hitabeti çeşitlere ayırmanın zorluğu ve hatta daha doğru bir ifadeyle sun'iliği ortadadır.(39) fakat bun rağmen, alışılmış bazı gruplara ayırmakta adet haline gelmiştir. Nitekim edebiyat tarihi kitaplarında ve edebi bilgiler veren pek çok eserlerde hitabete yer verilmiştir, askerî, hukuki, dini ve siyasi hitabet diye tasnif edilmiştir. Bu tasnifin dışında kalan hitabet çeşitleri de vardır. Fakat genelde dört çeşit hitabet üzerinde durulmuştur.

1- Askerî hitabet:

Kumandanların, kendi mahiyetindeki askerlerini gayrete ve galayane getirmek için söyledikleri, kısa fakat veciz nutuk ve hitabelerdir.(40) Askerî hitabette, konuşmalar manevî kuvvet kazandırmak ve moral vermek noktasında ağırlık kazanmalıdır. Ruhlardan ölüm korkusunu silip, gazilik ve şehitlik mertebesine ulaşmanın kudsiyeti anlatılır.

Kur'anı Kerimde askerî hitabete güzel örnekler vardır. "Ey Peygamber! Mü'minleri harba teşvik et (ve de ki) Eğer sizden sabırlı yirmi kişi bulunursa, ikiyüz kişiyi mağlup ederler. Şayet sizden yüz kişi olursa, küfredenlerden bin kişiye galip gelirler. Çünkü onlar hakikatı anlamayan bir topluluktur".(41) buyrulmuştur.

2- Hukukî Hitabet:

En eski hitabet çeşitlerinden biriside hukukî hitabettir. Avukatların, savcılarının veya kendi haklarını müdafa eden kişilerin arasında bu hitabetin örneklerini veren büyük hatipler çıkmıştır.

Hukukî yönden çok değişik vakalar ile karşılaşılır. Bu kritik problemleri halletmek, haklıyı, haksızı ayırt etmek zorunda kalan Avukatların bilhassa iyi bir hatip olmaları lazımdır.(42) Hukukcular, bu savunmalarını, içerisinde buldukları cemiyetin hukuk kanunlarına ve prensiplerine göre yaparlar. Hukukî müdafalarda, kim daha iyi konuşursa, kim hakkını iyi savunursa o, davayı kazanır,

39 -Türk A.C.XIX/302

40-Kazancı A.Lütfi a.g.e.Sh.24

41-Enfal 8/65

42-Yüzendağ Ahmet a.g.e.Sh.40

3- Dini Hitabet:

Din duygusu,Ademoğlunun dünyaya gelmesiyle başlar.Din kavramı insan kadar eskidir.Bu hal teolojik olarak ta,sosyolojik olarak ta böyledir.Cemiyetlerdeki sosyal gelişmeye paralel; dinler de basitten mükemmelere doğru bir gelişme arzeder.(43)

Cemeatin yanlış,eksik ve bilgisizliklerini tesbit,teşhis ve tedavi,dini gerçekleri telkin,doğruyu tavsiye gibi halkın yaygın eğitimini din görevlisi,ancak güzel konuşma kabiliyetiyle yapmak zorundadır.Bu zorunluluk,hitabetin din hizmetlerindeki önemini gösterdiği kadar tesirli bir şekilde kullanılması gerektiğini de belirtir.

4- Siyasi Hitabet:

Bilhassa saçım esasına dayanan,palomenler demokrasi ile idare edilen toplumlarda gelişmiş ve büyük hatipler yetişmiş olan bu hitabet çeşidinin örnekleri millet meclislerinde.senatolarda radyo ve televizyonlarda,parti propogandalarında yapılan toplantı ve mitinklerde,parti kongrelerinde,diplomatların toplantılarında görülür.(44)

43 -Yüzendağ Ahmet a.g.e Sh.43

44-Türk A.C.XIX/302

Ç-CUMHURİYET TARİHİ BOYUNCA AÇILAN İMAM HATİP MEKTEPLERİ
İLE İMAM-HATİP LİSELERİNDE HİTABET DERSLERİ

1-İmam-Hatip Mektepleri:

3 Mart 1924.te Tevhid-i Tedrisat kanunu çıkarılarak 6 Mart günü yürürlüğe konulmuştur.Kanuna göre,Osmanlı döneminde açılmış bütün mektep ve medreseler,Milli Eğitim Bakanlığına bağlanması gerekiyordu.Ancak buna rağmen,Medreseler Maarif Vekili Vasıf (Cınar) tarafından kapatılmıştır.Onun yerine Darül-Hilafeti'l-Âliye Medresesi talebeleri,bir seviye tesbit imtihanından geçirilerek,Tevhid-i Tedrisat kanununun 4.Maddesi gereği açılan İmam ve Hatip mekteplerine intikal ettirilmişlerdir.(1)

1923-1924 Öğretim yılı itibariyle öğretime başlamış olan İmam ve Hatip Mekteplerinin ilk yıldaki sayıları 29 idi.Sonradan bunlar kapatıldı,bazı yerlere yenilerini açtılar.Açılma yerleri itibariyle toplam sayıları 33'e kadar ulaşabildi.Ancak bunların da çoğunluğu ilk üç yıl içerisinde çeşitli gerekçelerle kapatıldılar.İstanbul ve Kütahya'daki son ikisi 1929-1930 öğretim yılı sonunda kapatıldılar.(2)Eöylelikle bu okullar tarihe intikal ettirilmiş oldular.

İşte Tevhid-i Tedrisat kanununun 4.Maddesi gereği açılan bu İmam ve Hatip Mekteplerinde "Hitabet ve İnşâ" adlı bir ders vardı.Bu ders 4 yıllık olan İmam ve Hatip Mekteplerinin programında şu şekilde yer alıyordu.

2.Sınıfta	haftada	2	Saat
3.	"	3	"
4.	"	+ 2	"
Toplam		7	"

Derslerde işlenecek konular ise;kısa ve öz olarak şöyle belirlenmişti:Hitabet,Muallim Talebeye-Hutbeden halka irad edebilecek şekilde-ictimai,ahlâki,bilhassa dinî mevzuları verecek,vahdeti kayıp emmeleri için o mevzuların bir de şecerelerini vücuda getirecektir.Talebe,müteakip derslerde verilen mevzu üzerine söz söylemeye davet edilir.Bir kişiye isabet eden hitabet müddeti onbeş dakikayı geçmez.İnşâ birinci sınıf programının mütekamilen devamı(3).

İmam ve Hatip Mekteplerinin ders dağıtım çizelgesi ise şöyle idi
(Bkz.TABLO:I)

- 1-Öcal, Mustafa; İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, Ensar Neşriyatı, İstanbul, 1994 Sh.32
- 2-Öcal, Mustafa; Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Dinî Hayat U.Ü.İlahiyat Fakültesi, Ders Notları, Bursa, 1992 Sh.40-50
- 3-Bkz. İmam ve Hatip Mektepleri, Müfredat programı, Maarif Vekaleti, Matbaa Amir İst.1340 Sh.3-23

TABLO: I- İMAM VE HATİP MEKTEPLERİNİN DERS
DAĞILIM ÇİZELGESİ

DERSLERİN ADLARI	SINIFLAR VE DERSLERİN HAFTALIK SAAT SAYISI			
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf
Türkçe.....	5	4	2	1
Yazı Hüsn-Hat.....	2	2	-	-
Arabi(Arapça).....	3	3	3	4
Fransızca.....	+	+	+	+(X)
Tarih.....	2	2	2	2
Coğ.(Tabii ve B.Coğ.)	2	1	1	1
Hesap.....	2	2	1	-
Hayvanat,Fizyoloji.	1	2	-	-
Nebatât.....	2	-	-	-
Kur'anı Kerim ve Tec.	3	3	2	1
Dindersleri.....	2	2	3	2
Terbiye-i Bedeniyye	2	2	1	1
Musiki (Gina).....	2	1	1	1
Hitabet ve İnşat...	-	2	3	2
Ah.ve Malumatı Vatan.	-	2	2	2
Mendese(Cebir,Resimhat)	-	1	1	2
Hadis-Şerif.....	-	1	1	1
Edebiyat(Türk Ed.)	-	-	2	2
Ruhiyat.....	-	-	1	1
Arziyat(İlmi Arz)..	-	-	1	-
Fizik.....	-	-	1	1
Kimya.....	-	-	1	1
Fıkıh.....	-	-	2	-
İlm-i Tevhid.....	-	-	1	1
Tabakât.....	-	-	1	-
Malûmât-ı Kanuniye.	-	-	+	+(X)
Hıfzı's-Sıhha.....	-	-	-	2
Tefsir.....	-	-	-	2
İctimaiyat(Sosyoloji)	-	-	-	+(X)
Usûlü Tedris.....	?	?	?	?
TOPLAM	(13.) 28	(16) 32	(23) 33	(22) 30

NOT:1-Karşılıklarında(X) bulunan derslerin haftalık ders sayıları belli değil
2-Karşılıklarında(?) bulunan dersin ismi yalnız şahadetnamede yer

2-İmam-Hatip Okullarında:

İmam ve Hatip Mekteplerinin 1930 yılında kapatılarak tarihe--mal edilmelerinden sonra 1951 yılına kadar yeni okullar açılmadı.

17 Ekim 1951 Tarihinde ise Adana, Ankara, Isparta, İstanbul, Kayseri, Konya ve Maraşta olmak üzere 7 İmam-Hatip Okulu eğitim ve öğretime başlamıştır.

Bu okullar, ilk açıldıkları zaman orta okul seviyesinde 4 yıllık bir okul olarak düşünülmüştür. Fakat ilk mezunlarını verdikleri yıl, 3 yıllık lise kısmı da açılmıştır. Böylece 4+3=7 yıllık bir orta öğretim kurumu haline getirilmiştir. (4)

İmam-Hatip Okullarının 4 yıllık birinci devresinden mezun olanlar, İmamlık, Hatiplik, Vaazlık, Müftülük haklarına sahiptiler. Onun için 4. Sınıf programları arasına bir de Türkçe Hitabet Dersi konulmuştur. Türkçe Hitabet dersinin konuluş amacı, mezun olan öğrencilerin din görevliliğine hazırlamak içindir.

İmam-Hatip Okullarının haftalık ders dağıtım programları ise şöyle idi; (Ekz. TABLO:II)

İRAM-HATİP OKULLARI DERS PROGRAMI
(1951-1971 ARASINDA UYGULANAN DERS PROGRAMI)
(4 YILLIK ORTA KISMI)

TABLO:II

DERSLER	SINIFLAR VE D. AYRILAN SÜR				TOPLAM
	1 Sınıf	2 Sınıf	3 Sınıf	4 Sınıf	
1-Kur'anı Kerim.....	3	2	2	1	8
2-Arapça.....	5	5	6	5	21
3-Akaid.....	1	2	3	2	8
4-Dindersleri.....	3	2	2	-	7
5-Siyer ve İslam Ahlakı.....	1	1	1	1	4
6-Tefsir.....	-	-	-	2	2
7-Hadis ve Usulü.....	-	-	-	1	1
8-Fıkıh ve Usulü.....	-	-	-	1	1
9-Kelâm.....	-	-	-	2	2
10-Türk İsl.Sanatları Tarihi.	-	-	-	1	1
11-Türkçe Hitabet.....	-	-	-	1	1
MESLEK D.HAFTALIK SAAT TUTARI	13	12	14	17	56
12-Türkçe.....	5	4	4	3	16
13-Yazı(El yazısı).....	1	1	-	-	2
14-Psikoloji ve Din Psikoloji.	-	-	-	1	1
15-Tarih.....	1	1	1	1	4
16-Coğrafya.....	1	1	1	1	4
17-Yurt Bil.,Kanun Bilgisi...	1	1	1	1	4 x
18-Matemetik.....	3	3	2	2	10
19-Fizik.....	-	2	1	1	4
20-Kimya.....	-	-	2	-	2
21-Tabiat Bilgisi.....	2	2	1	-	5
22-Sağlık Bilgisi.....	-	-	-	2	2
23-Yabancı Dil(İng.Al.Fr.)...	2	2	2	1	7
24-Beden Eğitimi.....	1	1	1	1	4
25-Resim İş.....	1	1	1	-	3
26-Müzik.....	1	1	1	1	4
KEL.DERSL.HAFTALIK SAAT TUTARI	19	20	18	15	72
TOPLAM.....	32	32	32		128
Meslek Dersleri.....%	41	% 37.5	% 44	% 53	% 44
Kültür Dersleri.....	59	62.5	56	47	56
TOPLAM.....	100	100	100	100	100

(x):İlk üç sene Yurt Bilgisi,4.Sene Kanun Bilgisi dersi okutulmuştur

3-1972.de yapılan düzenleme ile belirlenen İmam-Hatip Okullarının Amaçları ve Hitabet Dersleri+

a) İmam-Hatip Okullarının Amaçları;

İmam-Hatip Okullarının kuruluş amaçları zaman içerisinde bir takım değişikliklere uğramıştır.(5)

31 Temmuz 1972 Tarihinde 1708 sayılı Tebliğler Dergisinde İmam-Hatip Okullarının amaçları şu şekilde belirlenmiştir.

A-"Milli Eğitim Bakanlığının hizmetleri arasında ayrı bir meslek okulu niteliği taşıyan İmam-Hatip Okullarının amaçları özellikle İmamlık, Hatiplik, Kur'an Kursu öğreticiliği, gerektiğinde Müftülük, Vaizlik ve benzeri görevleri yapmak üzere, orta öğretim görmüş din görevlileri yetiştirmektir."

B-İmam-Hatip Okulu, ortaokul üzerine, genel kültür ortamında meslek formasyonu veren, dört yıllık eğitim ve öğretim kurumudur.

Meslek Derslerinin genel kültür ortamında verilmesinden maksat;

a) Din görevlilerimizin sınırlı zihniyetle yetişmelerini ve kendi alanları dışındaki konular ve meslekler karşısında ilgisiz kalmalarını önlemek,

b) Onların aynı zamanda müsbet zihniyet kazanmalarına yardım etmek,

c) Türü çevrelerin mensupları arasında daha rahat anlaşılma larını sağlamak.

C-İmam-Hatip Okulu, Eğitim ve Öğretim çalışmalarında din görevlisi adaylarını;

a) Anayasa nizamına bağlı, Türk Milli Eğitiminin amaçlarını benimsemiş ve bunları uygulamaya hazır,

b) Milli ahlakın icaplarını samimiyetle yaşayıp yerine getiren ve milli bünyemize zararlı akımlar karşısında uyanık,

c) Dinin ve din ahlakının gerçeklerini inanarak yerine getirir birer aydın,

d) Çalışkan, mesleğine bağlı, yurdun her yerinde seve seve hizmete hazır.

e) Yaşayışı ve çevresine tesiri bakımından örnek tutulmaya layık,

f) Programla müfredatı tesbit edilen bilgi, maharet ve kültür kazanmış

g)İnsanlığı, insanları seven ve anlayan, davranışlarında her şeyden önce, eğitici olduğu şuuruna sahip, bedence ve karakterce sağlam, güvenilir birer meslek adamı olarak yetiştirmekle görevlidir.(6)

b)Hitabet Dersi, amaçları ve müfredat programı;

İmam-Hatip okulları için belirlenen bu amaçlar doğrultusunda bir de haftalık ders programları düzenlenmiştir.

İmam-Hatip Okullarının ders programındaki bu yeni düzenleme neticesinde "Hitabet" adıyla orta kısım son (4) sınıfında 2 saatlik bir ders yer almıştır.(Bkz.TABLO:III)

1-Hitabet Dersinin Amaçları: :

DinîHitabet ve Mesleki Uygulama:

Amaçlar:

- 1-Öğrencilere söz sanatının tekniğini kavratmak,
- 2-Toplum karşısında konuşma güvenini sağlamak,
- 3-Dinî hitabetin gerektirdiği zorunlulukları benimsemek.

Açıklamalar:

1-Hitabette istidat ve çalışma:

Bütün hitabet çalışmalarında olduğu gibi, dinî hitabette de istidatın önemi belirtilmekle beraber, çalışmadan ve temrin yapmadan kimsenin başarı sağlayamayacağı, aksine, az istidatlı olanların planlı çalışmalarla hitabette iyi bir duruma ulaşabilecekleri öğrencilere telkin edilmelidir.

2-Konu seçimi:

Dinî hitabette konunun seçimi önemlidir.

a)Konu, halkın ihtiyaçlarına göre seçilmeli, halk tarafından ilgi görecektir ve anlaşılacak nitelikte olmalıdır.

b)Din konuları yanında ahlak ve memleket meselelerine de yer verilmelidir.

c)Hiç bir konuşma, siyasi bir görüşü, belli bir zümreyi veya şahıslardan veya kapalı olarak hedef tutmamalıdır.

3-Görüş noktası:

Her konunun ahlakiveya sosyal bir değeri bulunmalıdır. bundan başka, konu mutlaka olumlu yönü ile işlenmelidir. Kırıcı ve ürkütücü yerine, çekici, uyarıcı, teşvik edici olması birinci plana alınması şarttır.

İMAM-HATİP OKULU
HAFTALIK DERS DAĞITIM ÇİZELGESİ

TABLO:III					
Dersler	I Sınıf	II Sınıf	III Sınıf	IV Sınıf	
Kur'anı Kerim.....	5	5	4	4	=18
Arapca.....	4	4	3	3	=14
Akaid.....	-	-	2	-	= 2
Kelam.....	-	-	-	2	= 2
Din Dersi.....	2	3	3	-	= 8
Fıkıh.....	-	-	-	2	= 2
Tefsir.....	-	2	2	2	= 6
Hadis.....	-	2	2	2	= 6
Siyer ve Ahlak.....	2	-	-	-	= 2
Hitabet.....	-	-	-	2	= 2
Türk Dili ve Edebiyatı	5	5	3	3	=16
Tarih.....	2	2	2	2	= 8
Sanat Tarihi.....	-	-	-	2	= 2
Coğrafya.....	2	2	2	-	= 6
Matematik.....	4	2	2	2	=10
Fizik.....	-	2	1	1	= 4
Kimya.....	-	-	2	-	= 2
Fiyoloji.....	-	-	3	-	= 3
Psikoloji.....	-	-	2	-	= 2
Felsefe(Fel.Man.Sos)...	-	-	-	6	= 6
Yabancı dil.....	3	3	3	3	=12
Beden Eğitimi.....	1	1	1	1	= 4
Müzik.....	1	1	1	-	= 3
Milli Güvenlik.....	1	1	1	-	= 3
Sağlık ve Res.Eğitimi..	2	-	-	-	= 2
Tarım.....	-	2	2	-	= 4
Endüstri Bilgisi.....	-	-	-	2	= 2
MESLEK DERSLERİ HAFTALIK					
SAAT TUTARI.....	13	16	16	17	62
KÜLTÜR DERSLERİ HAFTALIK					
SAAT TUTARI.....	25	22	22	21	90
GENEL TOPLAM.....+	38	38	38	38	152

Dinimizin kolaylıkları, ibadetlerin faydaları, Allah'ın lütüfları, din büyüklerinin örnek hareketleri, kötülüklerden kurtulmanın yolları, bunların sonunda elde edilecek iç huzurun değeri... belli duruma getirilmelidir.

4-Hazırlık:

Hazırlık sırasında, öğrencilerin okuma, gözlem, danışma yolları ile edindikleri bilgileri ve bunlar üzerindeki düşünceleri eleştirilir. Konunun ve fikrin kavranılmasına yardımcı olacak olaylar, misaller, karşılaştırmalar, başka kaynaklardan alınan pasajlar incelenir. Sonra bunlar konuyu içinde değerlendirilir. Uygun olmayanları çıkarılır. Eksikler tamalanır. Konuşmalarda öğrencilerin iyice bildikleri konulara hazırlıksız temas etmelerine izin verilmemelidir.

5-Uygulamalar:

İyi bir hatibin aynı zamanda, iyi bir yazar olması fikri, öğrencilere benimsetilmelidir. Başlangıçta konuşmaların yazılı olarak hazırlanması ve sınıf karşısında, arada bir akış bozulmaksızın kağıda bakarak konuşur gibi okunması faydalı olur.

Sonraları kağıda yalnız ana çizgiler, tipik ve önemli ayrıntılar tesbit edilir. Gerek okulda, gerek camide küçük bir şema halinde de olsa, öğrencinin elinde planlı bir hazırlık bulunmaksızın uygulama yaptırılmamalıdır.

6-Dil ve anlatım:

Konuşmalara Türkçenin kuralları hakim olmalıdır. Mahalli şive tesirlerine sırası geldikçe işaret olunur. Bir konuşmada herhangi bir yabancı dilin tesiri bunun önlenmesi gerekir.

Konuşmalarda alışılmamış veya anlaşılmayan, sözlere ve terimlere boş kelime dizilerine, aşınmış süslere yer verilmemelidir. Buna karşılık, öğrencinin buluşlarıyla anlatıman zenginleştirilmesi istenmelidir. Fikirler yerine göre sakin, duygulu, enerjik, fakat daima vuzuhla kısa cümlelerle ifade olunmalıdır.

7-Ses ve jestler:

Ses, konuşulan yerin genişliğine, dinleyicilerin miktarına göre ayarlanır. Heyacan vermek için mutlaka bağırarak gerekmez. Biteviye yapılan konuşmaların yoruculuğunda dikkate alınmalıdır. Bütün mesele hatibin sesine tatlılık verebilmesidir. Ses kadar önemli bir husus-

ta,yüzün ve vücüdün idaresidir.Temiz ve itinali bir giyiniş,tabi ve vakarlı bir duruş,güleryüz dinleyicilere güven verir.

8-Düzeltilmeler:

Sınıf içinde yapılan konuşmalar öğrenciler tarafından dikkatle ve iyi niyetle dinlinmelidir.Alıştırmalar sırasında sınıfca yapılacak tenkitlerin,şahsiliğe gidilmeden,karşılıklı anlayış ve saygıya dayandırılmasına,öğrenciler arasında gergin bir hava yaratılmamasına dikkat edilmelidir.Öğretmen yapacağı düzeltmeler metodlu ve tedrice dayanmalıdır.İlk uygulamalarda bütün şartları aramak gerekmez.Sadece ortak hatalar üzerinde durulur.

Topluluk karşısında tutulmayı önlemek,çekingen çocuklara cesarat üzere,küçük başarılarında teşvik mahiyetinde değerlendirilmesi faydalıdır.Öğrencilerin arasında hatipliğe istidatı veya belirli bir ilgisi olanlar.Öğretmen bunlarla ayrıca meşgul olmalıdır.

9-Hatibin Kişiliği:

Konuşmaların terbiyevi bir telkin değeri kazanıp dinleyiciler tarafından benimsenebilmesi için,hatibin de söylediklerine uygun hareket etmesi,sözlerini şüpheli duruma düşürecek şeylerden kaçınması şarttır.Konuşma sanatını gerçek başarıya ulaştırmak isteyenler şunu bilmelidirler ki,hitebet sadece bilgiye ve tekniğe dayanan bir iş değil,ruhi ve ahlaki bir formasyon işidir.

(7)

4-İmam-Hatip Okulları "Lise" adını aldıktan sonraki durum 1973'te yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Kanunu ile İmam-Hatip Okulunun adı "İmam-Hatip Lisesi" oldu. Bu değişiklik üzerine okulların programlarına da yeni bir düzenleme getirildi. Hitabet dersi "Hitabet ve Mesleki Uygulama" adıyla 6(XI) ve 7(XII) sınıflarda haftada ikişer saat olmak üzere yer aldı. Ders dağıtım çizelgesi ise şu şekildedir. (TABLO:IV)

TABLO:IV.-İMAM-HATİP LİSELERİNDE DERS PROGRAMININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI

DERSLER	S İ N İ F L A R				
	-IX	X	XI	XII	
Kur'anı Kerim	4	4	3	3	= 14
Arapça	5	5	4	4	= 18
Akaid Ve kelim	-	3	2	2	= 4
Fıkıh	-	3	3	-	= 6
Tefsir	-	-	2	3	= 5
Hadis	-	2	2	2	= 6
Siyer	2	-	-	-	= 2
Dinler Tarihi	-	-	-	2	= 2
Hit.Ve Mes.Uygulama	-	-	2	2	= 4
Türk Dili Edebiyatı	5	5	3	3	= 16
Psikoloji	-	2	-	-	= 2
Felsefe Grubu	-	-	-	6	= 6
Tarih	2	2	2	-	= 6
T.C.İnk.Tarihi	1	1	1	-	= 3
Sanat Tarihi	-	-	2	-	= 2
Coğrafya	2	2	2	-	= 6
Matematik	4	3	3	2	= 12
Biyoloji ve Sağ.Bil	3	-	-	-	= 3
Fizik	3	-	-	-	= 3
Kimya	2	-	-	-	= 2
Yabancı Dil	3	2	2	3	= 10
Beden Eğitimi	2	2	1	1	= 6
Milli Güvenlik	-	1	-	-	= 1
Seçmeli Dersler	-	4	4	4	= 12
Meslek Dersleri Top.	11	14	18	18	= 61
Kül.Dersleri Toplamı	27	24	20	20	= 91
Genel Toplam	38	38	38	38	=152

(9)

5.-Ders Geçme ve Kredi Sistemi:

İmam-Hatip Liselerinde 1991-1992 Öğretim yılında ders geçme ve kredi sistemine geçildi. Bu yeni sistemde, Hitabet ve Mesleki uygulama dersi 5. Dönemde 4 saat ve 6. Dönemde 4 saat olarak yer aldı.

İmam-Hatip Liselerine ait ortak seçmeli dersler 2343 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanmıştır. İlgili Tebliğler Dergisine göre İmam-Hatip Liselerinin 5-6 Dönemlerinde ortak ve seçmeli derslerin dağıtımını şöyledir. (Bkz. TABLO: V)

TABLO: V a-5.DÖNEME AİT ORTAK VE SEÇMELİ DERSLERİN DAĞILIMI

<u>Ortak Dersler :</u>	<u>Kredisi:</u>	<u>Seçmeli Dersler:</u>	<u>Kredisi:</u>
Tefsir	4	Kur'anı Kerim	6
Hadis	4	Arapça	6
Dinler Tarihi	4	Toplam	<u>+ 12</u>
Hitabet Ve Mes.Uyg.	4		
Felsefe	2		
T.C.İnk.Tarihi	<u>+ 2</u>		
	20		
<u>GENEL TOPLAM:20+12=32 Kredi</u>			

TABLO: V b-6.DÖNEME AİT ORTAK VE SEÇMELİ DERSLERİN DAĞILIMI

<u>Ortak Dersler:</u>	<u>Kredisi :</u>	<u>Seçmeli Dersler:</u>	<u>kredisi:</u>
Felsefe	2	Kur'anı Kerim	6
Tefsir	4	Arapça	6
Hadis	4	Fıkıh	4
Hitabet ve Mes.Uyg. +	<u>4</u>	İnsan İlişkileri	<u>+ 2</u>
Toplam	14		18
<u>GENEL TOPLAM:14+18=32 kredi</u>			

(10)

İKİNCİ BÖLÜM
İMAM-HATİP LİSELERİNDE
HİTÂBET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSLERİ

A-ANKETE KATILAN ÖĞRENCİLERLE İLGİLİ BİLGİLER

1-Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı.

Yukarıda, anketin evrenleri, sınırları ile ilgili bilgi verilirken, Türkiyede mevcut İlahiyat Fakültelerinden 5'i nin hazırlık sınıflarında öğrenimlerini sürdüren toplam 479 öğrenciye anket uyguladığımızı belirtmiştik. Bu öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları şöyledir. (Bkz. TABLO:VI)

TABLO:VI-ÖĞRENCİLERİN CİNSİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Fakülteler	K I Z		E R K E K		TOPLAM	
	S.	%	S.	%	S.	%
(UİF) Bursa	29	28.43	73	71.57	102	100
(MİF) İstanbul	38	04.75	42	05.25	80	100
(DİF) İzmir	11	15.28	61	84.72	72	100
(EİF) Kayseri	30	28.57	75	71.43	105	100
(SİF) Konya	36	30.00	84	70.00	120	100
TOPLAM	144	30.06	335	69.94	479	100

Anketimizi cevaplayan 479 öğrenciden 144(%30.06)'ü kız, 335(%69.94)'i erkektir. Erkek öğrencilerin fazla olmasının sebeplerinde biri; genellikle bu fakülteleri İmam-Hatip Lisesi mezunlarının tercih etmeleridir. İmam-Hatip Liselerinde ise toplam öğrencilerin yaklaşık 1/3'ü kızdır. (1) İkincisi; kızların İlahiyat Fakültelerine girmelerinin geçtiğimiz yıllarda sınırlandırılmış olması olabilir.

2-Öğrencilerin yaşlarına göre dağılımı.

Bütün Fakültelerde olduğu gibi;İlahiyat Fakültelerine de başta İmam-Hatip Lisesi olmak üzere,her tür Lise mezunu öğrenci gelmektedir.Mezuniyetten sonra ara vermeden Üniversitelere girebilen öğrencilerin,yaşları yaklaşık olarak bellidir.Ancak; içlerinde zaman zaman akranlarına göre daha yaşlı olınlar da olabilmektedir.İşte bu maksatla,biz de ankete katılan öğrencilerin yaşlarını belirledik(Bkz.TABLO:VII)

TABLO:VII-YAŞLARA GÖRE DAĞILIMLARI

Fakülteler.	17 Yaş		18 Yaş		19 Yaş		20 Yaş ve yukarı		Toplam	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(U.Ü.İ.F.)										
Bursa	3	02.94	9	08.82	23	22.55	67	65.69	102	100
(M.Ü.İ.F.)										
İstanbul	—	—	12	15.00	35	43.75	33	41.25	80	100
(D.E.Ü.İ.F.)										
İzmir	—	—	7	09.72	22	30.56	43	59.72	72	100
(E.Ü.İ.F.)										
Kayseri	—	—	10	09.52	38	36.19	57	54.29	105	100
(S.Ü.İ.F.)										
Konya	2	01.67	14	11.66	30	25.00	74	61.67	120	100
TOPLAM	5	01.04	52	10.86	148	30.90	274	57.20	479	100

Öğrencilerin 5(%01.04)'i 17 yaşında,52(%10.86)'si 18 yaşında,148(%30.90)'i 19 yaşında ve 274(%57.20)'ü 20 ve daha yukarı yaşlardalar.Tabloda görüldüğü gibi,yaş oranı itibariyle 20 ve daha yukarı yaş grubu yoğunluk kazanmaktadır.Bunun izahını şöyle yapabiliriz.1)İmam-Hatip Liselerinin 7 yıl olması.2)Çoğunluğunun Kur'an Kurslarında asgari bir yıl Kur'anı kerim öğrenip veya 3 yıl hafızlıklarını ikmal edip sonra İmam-Hatip Liselerine gelmeleri.3)Bazılarınınında okulun bitiminden sonra Üniversite imtihanlarını birinci yıl kazanamamış olmaları vb.

3-Öğrencilerin Hafızlık durumları.

Ankete katılan öğrencilerin içinde ne kadar Hafız olduğunu öğrenmek için, onlara bir soru yönelttik. Aldığımız cevaplar şu şekilde belirlenmiştir. (Bkz. TABLO: VIII)

V. III-ÖĞRENCİLERİN HAFIZLIK DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI

Fakülteler	Hafızım		Hafız Değilim		Yarı Hafızım		Toplam	%
	S.	%	S.	%	S.	%		
(UÜİF) Bursa	16	15.69	84	82.35	2	01.96	102	100
(MÜİF) İstanbul	11	13.75	69	86.25	—	—	80	100
(DUİF) İzmir	11	15.28	60	83.33	1	01.39	72	100
(EUİF) Kayseri	10	09.52	95	90.48	—	—	105	100
(SUİF) Konya	15	12.50	102	85.00	3	02.50	120	100
TOPLAM	63	13.15	410	85.60	6	01.25	479	100

Ankete katılan 479 öğrenciden 63(%13.15)'ü tam hafızdır. 410(%85.60)'u ise hafız değildir. Geriye kalan 6(%01.25)'sı ise yarı hafızdır.

Şehirler bazında ele aldığımızda ise tablo: VIII'te görüldüğü gibi 16 hafızla Fursa İlahiyat Fakültesi öğrencileri birinci sırayı, 15 hafızla Konya ikinci sırayı, 11 hafızla İstanbul ve İzmir üç ve dördüncü sırayı, 10 hafızla Kayseri beşinci sırayı almaktadırlar.

4-Öğrenci Ailelerinin ikamet ettikleri yerler.

Öğrencilerin tahsillerine devam ederlerken ailelerinin kaldığı yer başarılarına tesir ettiği gibi, davranış, duygu ve düşüncelerine de tesir etmektedir. Anne babanın gözetim ve denetiminde veya onlardan uzakta, yurtlarda , pansiyonlarda yaşamının ayrıca sosyol gelişme bakımından ilde, ilçede, kasaba ve köyde, yurtdışında kalmanında öğrenciler üzerinde mühtemel tesirlerini tesbit etmek amacıyla öğrencilere bu konuda bir soru yönelttik. (Bkz. TABLO: IX)

TABLO: IX-ÖĞRENCİ AİLELERİNİN İKAMET ETTİKLERİ YERLERE GÖRE DAĞILIMI

F.Teler.	Köy, Kasaba		İlçe		İl		Yurt dışı		Toplam	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(UÜİF)										
Bursa	33	32.35	32	31.38	34	33.33	3	02.94	102	100
(MÜİF)										
İstanbul	19	23.75	25	31.25	36	45.00	—	—	80	100
(DEÜİF)										
İzmir	26	36.11	18	25.00	25	34.72	3	04.17	72	100
(EÜİF)										
Kayseri	40	38.09	33	31.43	32	30.48	—	—	105	100
(SÜİF)										
Konya	38	31.66	42	35.00	38	31.67	2	01.67	105	100
TOPLAM	156	32.56	150	31.32	165	34.45	8	01.67	479	100

Tablo IV.te görüldüğü gibi; öğrenci ailelerinin 156(%32.56)' sı köy ve kasabalarda, 150(%31.32)'si ilçelerde, 165(%34.45)'i illerde ve 8(%01.67)'i ise yurtdışında ikamet etmektedirler. Yapılan bir araştırmaya göre; il ve ilçe merkezlerinde ikamet eden öğrenci velilerinin önemli bir kısmı köy kökenlidir. (2) Bu durumda denebilir ki; öğrenciler ve velilerin çoğunluğu köyden gelip il ve ilçe merkezlerine yerleşmişlerdir. Her ne kadar tablomuzda il ve ilçe merkezlerinde oturanlar yoğunluk kazansa da onların önemli bir kısmının köyden gelen ve gecekondü semtlerinde yaşayan sakinlerden olduklarını söyleyebiliriz.

5-Öğrenci Ailelerinin ekonomik durumları

Ekonominin eğitim ve öğretimde önemli rol oynadığı bilinmektedir.Şöyleki:Ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının eğitimiyle yakından ilgilenme imkanları vardır.Bu gerçeği göz önünde bulundurarak,anketimize katılan öğrencilerin ekonomik durumlarını da tesbit etmek amacıyla bir soru sormayı uygun gördük.(Bkz.TABLO:X)

TABLO:X-ÖĞRENCİ AİLELERİNİN EKONOMİK DURUMLARI

	3 Milyon dan az		3-5 Milyon arası		5-8 Milyon arası		8 Milyon üzerinde		Cevapsız		Topal	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(UÜİF)												
Bursa	32	31.37	45	44.12	10	09.80	11	10.79	4	03.92	102	100
(MÜİF)												
İst.	20	25.00	29	36.25	18	22.50	9	11.25	4	05.00	80	100
(DEİİF)												
İzmir	24	33.33	26	36.11	13	18.06	5	06.94	4	05.56	72	100
(EİİF)												
Kays.	34	32.38	40	38.09	17	16.19	8	07.62	6	05.72	105	100
(SÜİF)												
Konya	44	36.67	39	32.50	24	20.00	9	07.50	4	03.33	120	100
TOPLAM	154	32.15	179	37.36	82	17.12	42	08.77	22	04.60	479	100

Tablo:X.daki tesbitlere göre;1994 yılı itibarıyla ankete katılan öğrencilerin ailelerinin 154(%32.15)'ü üç milyondan az,179(%37.36)'u 3-5 milyon arası,82(%17.12)'si 5-8 milyon arası,42(%08.77)'si 8 milyon üzerinde gelire sahiptirler.Öğrencilerden 22(%04.60)'si bu soruya cevap vermek istememişlerdir.

Anketi uygulama tarihinde(mayıs 1994) en düşük maaş ücreti 3 Milyon idi l.Derecedeki bir memur ise 8 milyon maaş alıyordu.Aynı tarihte 1 kg.peynir 60 bin TL.1 kg.Tereyağı 90 bin TL, 1 kg.un'un fiyatı 9 bin TL.Toz şekerin fiyatı 12.500 TL. idi.24 ayar altının gramı ise 420 bin TL.ildi.Verilen Cevaplara göre öğrenci ailelerinin ekonomik durumu düşük ve orta gelir düzeyinde toplanmaktadır.

Orta gelirin (5-8.Milyon) biraz üzerinde olanlarla yüksek gelir (8 milyon) düzeyine sahip olanlar(Bkz.Tablo:X) 82(%17.12) ile 42 (%08.77) arasında değişmektedir.

1987 Tarihinde "İmam-Hatip liseleri Müdürleri Eğitim yönetimi semineri"'n de yapılan bir anket çalışmasında elde edilen veriler de tesbitlerimize yakın durumu ortaya koymuştur.(3)

6-Öğrenci ailelerinin inanç durumları

Ankete katılan öğrencilerin anne ve babalarının,dini inanç ve ibadet durumlarını öğrenmek amacıyla,bir soru yönelttik.Cevaplarını aşağıdaki şekilde tesbit ettik.(Bkz.TABLO:XI)

TABLO:XI-ÖĞRENCİ AİLELERİNİN İNANÇ DURUMLARI VE DAĞILIMI

Ailelerin Dindarlıkları	Annem		Babam	
	S.	%	S	%
Dindardır bütün ibadetlerini yapar	411	85.80	391	81.63
Oruç tutar diğer ibadetlerini arasına yapar	49	10.23	37	11.90
Arasına ibadet yapar (Cuma,teravih namazı, kandil geceleri vb.)	11	02.30	18	03.76
İnancı var fakat ibadet yapmaz	8	01.67	13	02.71
İnançsız				
TOPEAM	479	100	479	100

Tablo:XI. da görüldüğü gibi,öğrenci annelerinin 411(%85.80) i dindar olup bütün ibadetlerini yapmaktadırlar.Babaların ise 391(%81.63)'i dindar ve bütün ibadetlerini yapmaktadırlar.Oruç tutup,diğer ibadetlerini ara sıra yapan annelerin sayısı 49(%-10.23);babaların sayısı ise 57(%11.90') dır.Annelerden sadece

mübarak günlerde ibadet yapanların sayısı 11(%02.30) iken babalardan sadece ibadetlerini, mübarek günlerde yapanların sayısı 18(%03.76) dir. İnancı olupta ibadet yapmayan annelerin sayıları sadece 8(%01.67), babaların sayısı ise 13(%02.71)'tür. Görülüyor ki öğrenci ailelerinin büyük çoğunluğu dindar ve ibadetlerini yapmaktadırlar.

7-Öğrencilerin mezun oldukları İmam-Hatip Liselerinin yerleri Öğrenciler mezun oldukları İmam-Hatip Liselerinin buldukları yerlere göre de değişiklikler arz etmektedir. Kütüphanesi, spor salonları, tecrübeli eğitim kadroları, sosyal imkanları bulunan bir il merkezinden veya aynı imkanlara sahip ilçe merkezindeki İmam-Hatip lisesinden mezun olan bir öğrenci ile, bu imkanlardan mahrum bir İmam-Hatip lisesinden mezun olan öğrencilerin bir olmayacağı muhakkaktır. Bunu göz önünde bulundurup, öğrencilere mezun oldukları İmam-Hatip lisesinin bulunduğu yerle de ilgili soru sormayı uygun gördük. (Bkz. TABLO: XII)

TABLO: XII-ÖĞRENCİLERİN MEZUN OLDUKLARI İMAM-HATİP LİSELERİNE GÖRE DAĞILIMI

Fakülte ler.	İmam-Hatip Liselerinin bulunduğu yerler							
	İlçe Mer kezi		İl Mer kezi		B.Şehir il Merkezi		Toplam	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(UÜİF) Bursa	44	43.14	21	20.59	37	36.27	102	100
(MÜİF) İstanbul	30	37.50	30	37.50	20	25.00	80	100
(DEÜİF) İzmir	30	41.67	17	23.61	25	34.72	72	100
(EÜİF) Kayseri	48	45.71	33	31.43	24	22.86	105	100
(SÜİF) Konya	59	49.16	32	26.67	29	24.17	120	100
TOPLAM	211	44.05	133	27.77	135	28.18	479	100

Öğrencilerden 211(%44.05)'i ilçe merkezinden, 133(%27.77)'ü il merkezinden, 135(%28.18)'i ise büyükşehir il merkezinden mezun olmuşlardır.

8-Öğrencilerin İmam-Hatip Liselerine geliş sebepleri

İmam-Hatip Liselerinin ilkleri, halkın yoğun istek ve siyasetler üzerine baskıları sonucu 17 Ekim 1951 tarihinde 7 ilimizde açılmıştır. Bu eğitim ve öğretim kurumları açılır açılmaz, geniş bir halk kitlesinin yoğun ilgisine mazhar olmuştur. (4) peki öğrenciler bu okullara acaba kendi istekleri ile mi ? yoksa başkalarının teşviki ile mi gelmektedirler ? İşte bunu tesbit etmek için anket uyguladığımız öğrencilere bir soru yönelttik. Aldığımız cevaplar şöyledir. (Bkz. TABLO: XIII)

Tablo: XIII'e göre 479 öğrenciden 260 (%54.28)'i kendi isteği ile İmam-Hatip Lisesine kaydolmuştur. 161 (%33.61)'i ailelerinin isteği ile, 21 (%04.39)'i ailelerinin zoru ile kaydolmuştur. Buna karşılık 1 (%00.20)'i ilkokul öğretmenin teşviki ile kaydolurken, 28 (%05.84)'i yakınlarının teşviki ile kaydolmuştur. 8 (%01.68)'i ise bu soruya cevap vermemişlerdir.

Öğrencilerin kendi istekleri ile bu okullara kaydolmalarını, gençliğimizin dini bilgileri öğrenme ihtiyacında olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür. Nitekim yapılan bazı araştırmalar bunu teyid etmektedir. (5)

4-Bkz. Öcal Mustafa, İ.H.L. ve İlköğretim Okulları, Ensar yay. İst. 1994 Sh. 15

5-Bkz. Cebeci Suat, "İ.H.L. den Mezun Olanların Yönelişleri ve Sebepleri", İ.H.L. Kuruluşunun 40. Yılı Münasebetiyle tartışmalı Toplantı 1993 Sh. 112, İslam Medeniyeti Vakfı, İstanbul

TABLO: XIII-ÖĞRENCİLERİN İMAM-HATİP LİSELERİNE GELİŞ
SEBEPLERİ VE DAĞILIMI

=====														
İmam-Hatip Liselerine geliş sebepleri														
=====														
Fakül- Kendi İste Ailemin is- Ailemin İlkokul Yakınl C Top.														
teler kaydoldum teği ile Zoru ile Öğr.Teş Teşviki														
kaydoldum kaydoldum kaydoldu.Kaydol														
S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %			
(UÜİF)														
Bursa	58	56.86	35	34.31	2	01.96	—	—	7	06.87	—	102	100	
(MÜİF)														
İst.	43	53.75	30	37.50	3	03.75	—	—	4	05.00	—	80	100	
(DEÜİF)														
İzmir	31	43.06	27	37.50	3	04.17	—	—	5	06.94	6	08.33	72	100
(EÜİF)														
Kays	67	63.81	29	27.61	4	03.81	—	—	5	06.77	—	105	100	
(SÜİF)														
Konya	61	50.83	40	33.33	9	07.50	1	00.83	7	04.85	2	01.67	120	100
TOP.	260	54.28	161	33.61	21	04.39	1	00.20	28	05.84	8	01.68	479	100
=====														

9-Öğrencilerin İmam-Hatip Liselerinden memnuniyet dereceleri İmam-Hatip Liselerinde öğrenciler 7 yıl okuduktan sonra; gerek kendi istekleriyle gelenler, gerekse ailelerinin teşviki ve zorlamasıyla gelenler acaba okullarından memnun olarak ayrılıyorlar mı? başka bir tabirle aradıklarını buluyorlar mı?.Bunu anlamak için gençlere bir sêru sormayı uygun gördük(Bkz.TABLO:XIÛ)

TABLO:XIÛ-ÖĞRENCİLERİN İMAM-HATİP LİSELERİNDE OKUDUKLARINDAN MEMNUNİYET DERECELERİ

Fakülteler	Memnunum		Memnun		kısım		Cevapsız		Toplam		%
			Değilim		Memnunum						
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	
(UİİF) Bursa	92	90.20	10	09.80	—	—	—	—	102		100
(MÜİF) İstanbul	73	91.25	2	02.50	—	—	5	06.25	80		100
(DÜİF) İzmir	63	87.50	2	02.78	—	—	7	09.72	72		100
(EÜİF) Kayseri	85	80.96	10	09.52	—	—	10	09.52	105		100
(SÜİF) Kenya	107	89.17	10	08.33	—	—	3	02.50	120		100
TOPLAM	420	87.69	34	07.09	—	—	25	05.22	479		100

Öğrencilerden 420(%87.69)'si İmam-Hatip Liselerinde okuduklarına memnun olduklarını, 34(%07.09)'ü ise memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. 25(%05.22)'i anketimize cevap vermemişlerdir. 34(%07.09) memnun olmadıklarını belirtenlerle, 25(%05.22) cevap vermeyenler; İmam-Hatip Liselerine ailelerinin zoruyla veya başkalarının teşviki ile gelen öğrenciler olduğu düşünülebilir.

10-İmam-Hatip Liselerinde Öğretmenlerin Öğrencilere karşı davranışları:

Eğitim:"Her kuşağa geçmişin bilgi ve deneylerini düzenli bir şekilde aktarma ya da kazandırma işi."(6) olarak tarif edilmektedir.Okullarda bilgi ve deneyleri düzenli bir şekilde aktaranlar öğretmenlerdir.İmam-Hatip Liseleri bir meslek lisesi olduğundan,bu okullarda iki grup öğretmen görev yapmaktadır.

1-Meslek Dersleri öğretmenleri

2-Kültür dersleri öğretmenleri

Bu iki grup öğretmenden hangi gruptakileri öğrencilere karşı daha iyi ve samimi davranmakta,eğitim ve öğretimde konulara daha iyi eğilmekte,öğrencilerin dertlerini dinleyip çareler geliştirmekteler.Bunun tesbitini yapmak için böyle bir soru sormayı tercih ettik.(Bkz.TABLO:XV)

Tablo:XV'te çıkan sonuçlara göre 141(%29.43)'i Meslek dersleri öğretmenlerinin,101(%21.10)'i Kültür dersleri öğretmenlerinin iyi davrandıklarını belirtirken,191(%39.87)'i her iki grup öğretmenlerin iyi davrandıklarını,11(%02.30)'i her iki grup öğretmenlerin iyi davranmadıklarını belirtmişlerdir.35(%07.30)'i ise bu konuda bir fikre sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

TABLO: X. V- ÖĞRETMENLERİN ÖĞRENCİLERE KARŞI DAVRANIŞ VE

SAMİMİYETLERİ

====
 Meslek Dersi. Kültür Dersi. Her İki Gr. Her İki Gr. F. Yök Top.
 Fakül- Öğrt. iyi Dav. Öğrt iyi Dav. Öğrt. iyi Dav. Öğrt. Kötü
 teler. dav.====

	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(UÜİF)										
Bursa	25	24.51	24	23.33	41	40.19	5	04.90	7	06.87
(MÜİF)										
İst.	26	32.50	9	11.25	39	48.75	—	—	6	07.50
(DEÜİF)										
İzmir	21	29.17	13	18.06	27	37.50	1	01.38	10	13.89
(EÜİF)										
Kayseri	40	38.10	23	21.90	34	32.39	—	—	8	07.61
(SÜİF)										
Konya	29	24.17	32	26.67	50	41.66	5	04.17	4	03.33
TOP.	141	29.43	101	21.10	191	39.81	11	02.30	35	07.30

11-Öğrencilerin ÖSYM tercih formlarında yaptıkları tercih sıralaması

İmam-Hatip Liseleri iki kuruldukları zaman isimleri "İmam-Hatip Okulu " idi. İmam-Hatip Okullarından mezun olanları, yalnızca Yüksek İslâm Enstitüleri öğrenci olarak kabul etmekte idi. Yani Üniversiteler kapılarını İmam-Hatip Lisesi mezunlarına açmamıştı. 1973 yılında kabul edilen Milli Eğitim Temel Kanunu ile İmam-Hatip Okullarının adının "Lise" ye çevrilmesinden sonra bu Okul mezunları da, Üniversitelere girmeye hak kazandılar. Ancak fiilen Üniversitelere girişleri 1977 de gerçekleşti. O yıldan beri İmam-Hatip Lisesi mezunları Üniversitelere girebilmektedirler.

Ancak, İmam-Hatip Lisesi mezunlarının Üniversitelere girişleri devamlı tartışma konusu olmuştur. Bu durumdan memnun olanlar olduğu gibi rahatsız olanlar da olmuştur. "İmam-Hatip lisesi ile ilgili olarak en fazla üzerinde durulan konulardan birisi; Okul ve öğrenci sayılarındaki artış, ikincisi; mezunların kendi meslek alanlarına ilgi duymadıkları iddialarıdır. Üçüncü iddia, ise; İmam-Hatip Lisesi mezunlarının İlahiyat Fakültelerinden ziyade bir takım maksatlarla başka bazı fakültelere yöneldikleri doğrultusundadır. (7) İmam-Hatip Liseselirinin meslek okulu olmaktan ziyade genel eğitim kurumu haline geldiğini iddia edenler de vardır.

Bu iddialara karşılık İmam-Hatip Lisesi mezunlarının ÖSYM tercih formlarında birinci sırada olmak üzere tercih sıralamalarını sorduk. (Bkz. TABLO: XVI)

TABLO: XVI-ÖĞRENCİLERİN ÖSYM TERCİH FORMLARINDA 1. SIRADA YAPTIKLARI TERCİHLERİ

Sıra	Fakülteler	Sayı	%
1-	İlahiyat Fakültesi	204	42.59
2-	Hukuk Fakültesi	141	29.43
3-	Edebiyat Fakültesi	47	09.81
4-	Kamu Yönetimi	36	07.52
5-	Siyasal Bil. Fakültesi	28	05.85
6-	Halkla İlişkiler Böl.	12	02.50
7-	Ed. Fak. Tarih Böl.	10	02.09
8-	Eczacılık Fakültesi	1	00.21
TOELAM		479	% 100

12-İlâhiyat Fakültelerinin kaçınıcı sırada tercih edildiği Üniversite tercih formlarında 18 tercih olduğundan, cevapların 4 grup halinde verilmesi için soruyu aşağıdaki şekilde sormayı uygun bulduk. (Bkz. TABLO: XVII)

TABLO: XVII İLÂHİYAT FAKÜLTELERİNİN TERCİH SIRASINA GÖRE DAĞILIMI

Fakülteler	1.Sırada		İlk üç Ter.		İlk on Ter.		11-18 Arası		%
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	
(UUİF) Bursa	15	12.93	41	21.24	73	18.11	13	21.67	100
(MUİF) İstanbul	50	43.10	63	32.64	78	19.35	2	03.33	100
(DUİF) İzmir	12	10.35	24	12.44	58	14.40	14	23.33	100
(EUİF) Kayseri	15	12.93	25	12.96	85	21.10	20	33.33	100
(SÜİF) Kenya	24	20.69	40	20.72	109	27.04	11	18.34	100
TOPLAM	116	100	193	100	403	100	60	100	100

Table-XVII. de görüldüğü gibi beş ilâhiyat fakültesinden 116 Öğrenci, öğrenim hakkını elde ettiği Fakülteyi birinci sırada tercih ettiklerini belirtmişlerdir. İlk üç sırada tercih edenlerin toplamı 193, ilk on sırada tercih edenlerin toplamı 403, 11-18 arası tercih edenlerin sayısı ise 60'dır.

Her lise mezununda olduğu gibi İmam-Hatip Lisesi mezununda da bir Üniversiteye girmeye hayali mevcuttur ve normaldir da. 1976-1977 öğretim yılından itibaren İmam-Hatip Lisesi mezunlarının her türlü Üniversite ve Yüksek öğretim kurumlarına girme hakkı verildikten sonra, öğrencilerimiz Üniversitelere girmeye başladılar. Bu durum bazı çevreleri rahatsız etti. İmam-Hatip liseleri hakkında bazı hak-sız ithamlarda bulunmaya başladılar. Halbuki durum onların zannettiği gibi değildir. Bir defa İmam-Hatip lisesi mezunlarının diğer Üniversiteleri tercih etmeleri; buldukları yerlerle, barınma, beslenme gibi durumları göz önünde bulundurmalarıdır.

İmam-Hatip Lisesi mezunlarının ilâhiyat Fakültelerinin yanında diğer fakülteleri de tercih edişlerinin nedenlerini şöyle sırala

yabiliriz.

a-Açıkta kalma endişe ve korkusu

Liseden mezun olduktan sonra üniversiteye girememek endişesi bütün gençlerin korkulu rüyasıdır. Onun için ÖSYM tercih formlarında her gencin mezun olduğu lisede edindiği bilgi türüne uygun veya ona yakın çok sayıda fakülte ve bölümleri tercih etmeleri gayet doğaldır.(8) Zira bilgi türüne yakın fakülteleri tercih etmese açıkta kalma ihtimali var. Bu ihtimali ortadan kaldırmak için mecburen bütün tercihleri yapıyorlar.

b-Bazı fakültelerin kontenjanlarının fazlalığı

Lise mezunu gençlerder, iyi hazırlık yapan ve kendilerine güvenenler genellikle ideallerinde olan veya kazanabileceklerini tahmin ettikleri fakülte ve bölümleri özellikle tercih etmektedirler. Ancak liselerde iyi yetişemeyenler, dershanelere giderek veya özel hocaların yardımlarıyla üniversite giriş sınavlarına gereği kadar hazırlanamayanlar ise genellikle öğrenci kontenjanı en fazla olan fakülte veya bölümlerinden başlayarak puanlarını dikkate almak suretiyle tercih sıralaması yapmaktadırlar.(9)

c-İlahiyat fakültelerinin öğrenci kontenjanlarının azaltılması
1983'te 8 İlahiyat fakültesinin toplam kontenjanı 1757 iken

1984'te 1866 olmuştur. Ancak bu yıllardan itibaren her yıl Türkiye'de mevcut bütün fakültelerin ve yüksek okulların kontenjanları belli oranlarda yükseltilirken, İlahiyat Fakültelerinininki birkaç yıl devamlı düşürülmüştür.(10) Halbuki Türkiye, Milli Eğitim temel kanunu gereği, 8 yıllık temel eğitime geçme aşamasında olan bir ülkedir. 1974 yılında başlatılan ve her yıl sayısı artaralarak devam ettirilen temel eğitimin 8 yıla çıkarılma faaliyetleri son yıllarda hızlandırılmıştır. Temel Eğitim uygulamasına geçilmesi halinde 70 ila 75 bin civarında ilköğretim okulu açılacaktır. Buna 10 bin de lise sayısını eklersek 80 ila 85 bin okul olacaktır. Her okula ikişer Din Kültür ve Ahlak Bilgisi öğretmeni atadığımızı düşünürsek yaklaşık olarak 160-170 bin Din Kültür ve Ahlak bilgisi öğretmenine ihtiyaç var demektir. . Diyanet İşleri Başkanlığında eklersek hesap dahada çoğalmaktadır. Bütün bunları hesap ettiğimizde İlahiyat Fakültelerinin kontenjanlarının çok düşük olduğu meydendadır.

8-a.g.e.Sh.115

9-a.g.e.Sh.116

10-a.g.e.Sh.117

13-İlâhiyat Fakültelerini çokluk sırasına göre tercih etme durumu

Ankete katılan öğrencilerin, en çok hangi Üniversiteye bağlı İlâhiyat fakültesinde okumayı tercih ettiklerini de tesbit ettik. (Ekz.TOELO:XVIII)

TABLO:XVIII-İLÂHİYAT FAKÜLTELERİNİN TERCİH SIRALARINA GÖRE DAĞILIMLARI

<u>FAKÜLTELER :</u>	<u>TERCİH EDEN ÖĞRENCİ SAYISI:</u>
(EÜİF)Kayseri	245 Öğrenci
(MÜİF)İstanbul	240 "
(SÜİF)Konya	232 "
(UÜİF)Bursa	192 "
(DEÜİF)İzmir	162 "
(AÜİF)Erzurum	122 "
(Ank.ÜİF)Ankara	110 "
(OMÜİF)Samsun	77 "
(Sak.ÜİF)Sakarya	53 "
(SDÜİF)Isparta	49 "
(HÜİF)Şanlı Urfa	27 "
(KDTÜİF)Rize	26 "

Beş İlâhiyât fakültesinde 479 öğrenciye uyguladığımız anket-te, öğrenciler en çok okumayı tercih ettikleri İlâhiyat fakültele - rini yukarıdaki çokluk sırasına göre tayin etmişlerdir. Cetvele gö- re, en çok tercih olunan fakülte, Erciyes Üniversitesi İlâhiyat fa- kültesi olmuştur. Bu isteklerin genelde öğrencilerin ikamet ettik- leri yerlere göre (uzaklık, yakınlık ve barınma durumları gibi) dik- kate alındığı ve Anadolu'da İlâhiyat fakültelerinin fazla yaygın ol- mayışından belli yerlere toplandıkları kanaatindeyiz.

14-Öğrencilerin halen okudukları ilâhiyat fakültelerinden memnuniyet dereceleri

Ankete katılan öğrencilerden, şu anda okumakta oldukları ilâhiyat fakültelerinin hazırlık sınıflarında okumaktan memnun olup olmadıkları yönünde bir soru sorduk. Zira bazı öğrenciler, tercih formlarında, tercihlerini rastgele yapıyor, neticede istemese de rast gele tercih ettiği bir fakülteyi kazanabiliyor. Sonra da kayıt yaptırıp devam etmek zorunda kalıyorlar. Buna rağmen öğrencilerden kimileri kazandıkları fakülteyi isteyerek tahsillerini sürdürürken kimileri de zoraki devam etmekte ve hatta bazıları ayrılmaktadırlar. İşte bu durumu tesbit edebilmek amacıyla gençlere bir soru yönelttik. (Bkz. TABLO XIX)

TABLO XIX - ÖĞRENCİLERİN İLÂHİYAT FAKÜLTELERİNDEN MEMNUNİYET DERECELERİ

Fakülteler	Memnunum		Memnun Değilim		Memnun Değilim Tekrar sınava gireceğim		Cevapsiz		Toplam	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(UİF) Bursa	81	79.42	10	09.80	10	09.80	1	00.98	102	100
(MÜİF) İstan.	64	80.00	12	15.00	1	01.25	3	03.75	80	100
(DÜİF) İzmir	62	86.11	2	02.78	2	02.78	6	08.33	72	100
(EÜİF) Kayseri	68	64.77	16	15.24	13	12.38	8	07.61	105	100
(SÜİF) Konya	100	83.33	15	12.50	5	04.17			120	100
TOPLAM	375	78.29	55	11.48	31	06.48	18	03.75	479	100

Tabloda çıkan sonuca göre 479 öğrenciden 375 (% 78.29)'i ilâhiyat fakültelerinde okumaktan memnunsunlar. 55 (% 11.48)'i memnun değiller, 31 (% 06.48)'i memnun değil, gelecek yıl tekrar ÖSYM sınavlarına girecekler ve kazanırlarsa ilâhiyat fakültesinden ayrılacaklar. 18 (% 03.75)'i sorumuza cevap vermemişlerdir.

Öğrencilerin çoğunun fakültelerinden memnun olmaları normaldir. Çünkü tercihlerini genellikle isteyerek yapmışlardır. Ancak memnun olmayanlar, gelecek yıl tekrar sınava girecek olanlar ise yukarıda işaret ettiğimiz gibi, ya bilinçsiz tercih yapmışlardır, yahut ta aradıklarını bulamamışlardır.

P-ÖĞRENCİLERİN HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA DERSİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCE VE KANAATLARI

1-İmam-Hatip Liselerinde Hitabet ve Mesleki Uygulama Derslerine ayrılan sürenin yeterliliği:

İmam-Hatip Liselerinin kuruluş amacı"Özellikle İmamlık,Hatiplik,Kur'an kursu öğreticiliği,gerektiğinde Müftülük ve Vaizlik yapmak"olduğu belirtilmiştir.(11) Öğrencilerimizin okulların kuruluş amaçlarına uygun olarak yetiştirmek görevlerimizdendir.Ancak:Öğrencilerimizin amacına uygun yetişmesi için,başta Hitabet ve Mesleki uygulama dersi olmak üzere acaba ders saatleri yeterli mi?

Sorumuza açıklık getirmesi bakımından,İmam-Hatip Okullarınının açılışından günümüze kadar Hitabet derslerine haftalık programlar içerisinde ayrılan süre ile ilgili yukarıda geniş bilgi vermiştik. Hatırlamak açısından kısaca özetlersek:

1923-1924 Öğretim yılında açılıp,1930 yılında kapatılan İmam-Hatip Mekteplerininin 2.Sınıfında haftada 2 saat,3. Sınıfında 3 saat ve 4.Sınıfında 2 saat olmak üzere toplam 7 saat "Hitabet ve İnşad" dersleri vardı.17 Ekim 1951 Yılında açılan (4+3=)7 yıllık İmam-hatip Okullarınının 4 yıllık orta kısmında(4.Sınıfta) 2 saat"Hitabet" dersi vardı.1972.de yürürlüğe giren Milli Eğitim Temel Kanunu ile İmam-Hatip Okulunun adı İmam-Hatip Lisesi olarak değiştirilip,orta kısmının 3 yıl,lise kısmının 4 yıl,olarak değiştirilmesinden sonra 6(XI) ve 7(XII) sınıflarda haftada ikişer saat hitabet dersi görüyoruz.1991-1992 Öğretim yılında 2343 sayılı Tebliğler Dergisiyle yürürlüğe giren Ders geçme ve kredi sisteminde ise,Hitabet dersi 5.ve 6.dönemlerde haftada 4'er saat olarak devam etmektedir.

Hitabetin bu kısa tarihi seyrini hatırlattıktan sonra,öğrencilerimize İmam-Hatip liselerinde Özellikle:kendilerinin mezun oldukları yıllardaki yani 1991-1992 öğretim yılı ile daha önceki yıllarda bu okulların haftalık programı arasında,Hitabet dersine ayrılan sürenin yetirli olup olmadığını sorduk.Öğrencilerimizin kanaatleri şöyledir.(Bkz.TABLO:XX)

a)6.(XI) Sınıflarda

TABLO:XX -6(XI) SINIFTA HİTABET DERSİNE AYRILAN SÜRENİN YETERLİLİĞİ

Fakülteler	Yeterli		Yetersiz		Cevapsız		Toplam	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(UÜİF) Bursa	33	32.35	66	64.71	3	02.94	102	100
(MÜİF) İstanbul	27	33.75	42	52.50	11	13.75	80	100
(BÜİF) İzmir	23	31.94	43	59.73	6	08.33	72	100
(EÜİF) Kayseri	34	32.28	60	57.14	11	10.48	105	100
(SÜİF) Konya	37	30.83	75	62.50	8	06.67	120	100
TOPLAM	154	32.15	286	59.70	39	08.15	479	100

Tablo XX .ne ortaya çıkan sonuca göre, ankatimizi cevaplayanlardan 154(% 32.15)'ü 6(XI) sınıflarda Hitabet dersine ayrılan sürenin yeterli olduğunu beyan ederlerken, 286(% 59.70)'sı ayrılan sürenin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. 39(% 08.15)'u ise bu sorumuza cevap vermek istememişlerdir.

b) 7(XII) Sınıflarda:

Aynı soruyu 7(XII) sınıflar için ayrılan süre hakkında da sorduk.Cevapları aşağıda görebiliriz.(Bkz.TOBLO:XXI)

TABLO:XXI.-7(XII) SINIFLARDA HİTABET DERSİNE AYRILAN
SÜRENİN YETERLİLİĞİ

Fakülteler	Yeterli		Yetersiz		Cevapsız		Toplam	%
	S	%	S.	%	S.	%		
(UÜİF)Bursa	20	19.61	79	77.45	3	02.94	102	100
(MÜİF)İstanbul	28	35.00	44	55.00	8	10.00	80	100
(DÜİF)İzmir	27	37.50	41	56.94	4	05.56	72	100
(EÜİF)Kayseri	33	31.43	66	62.86	6	05.71	105	100
(SÜİF)Kenya	33	27.50	81	67.50	6	05.00	120	100
TOPLAM	141	29.44	311	64.92	27	05.64	479	100

Tabloda çıkan sonuçlara göre öğrencilerden,141(%29.44)'i 7(XII).sınıflarda hitabet dersine ayrılan sürenin yeterli olduğunu belirtirlerken,311(%64.92)'i yetersiz olduğunu ifade etmektedirler.27(%05.64)'si ise bu sorumuza cevap vermek istememişlerdir.Tablo XV'te görülen sonuçlar hemeh hemen aynı şekilde bu tabloda da görülmektedir.

Öğrencilerin çoğunluğu 6(XI) ve 7(XII).sınıflarda Hitabet dersine ayrılan sürenin yetersizliğini dile getirmektedirler. Bunu dikkate alıp,ders saatlerini çoğaltıp verimli hale getirmenin çok yerinde olacağı kanaatindeyiz.

2-Ders Kitapları:

İmam-Hatip Liselerinin 6(XI) ve 7(XII) sınıflarında hitabet ders kitaplarının yeterliliği

Ankete katılan öğrencilere, hitabet ders süresinin yeterli olup olmadığı (Ekz. TABLO:XX ve XXI) sorulduktan sonra, yine aynı sınıflarda okutulmakta olan ders kitaplarının yeterli olup olmadığı hususunda da soru hazırladık. Cevaplarını sınıflara göre ayrılan tablolarında görebiliriz. (Ekz. TABLO:XXIIa-XXIIb)

Tablo:XXIIa' da çıkan sonuca göre 6(XI) sınıflarda hitabet ders kitabı 109(%22.76)'u na göre iyi, 55(%11.48)'i ne göre iyi değil, 60(%12.53)'ı na göre gereksiz bilgiler var, 208(%43.42)'i ne göre ise yetersiz, 47(%09.81)'si sorumuza cevap vermek istememişlerdir.

Tablo:XXIIb'de çıkan sonuçlara göre ise 87(%18.16)'si ders kitapları iyi, 59(%12.32)'u iyi değil, 68(%14.20)'i ne göre gereksiz bilgiler var, 237(49.48)'si ne göre ise ders kitapları yetersiz, 28(%05.84)'i ise sorumuza cevap vermemişlerdir.

TABLO:XXIIa-6(XI) SINIF HİTABET DERS KİTAPLARININ YETERLİLİĞİ

Fakülteler	İyi		İyi Değil		Gereksiz Bil.Var		Yetersiz		Cevapsız		Toplam	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(UÜİF)Fursa	15	14.71	12	11.76	13	12.75	52	50.98	10	09.80	102	100
(MÜİF)İst.	13	16.25	5	06.25	12	15.00	37	46.25	13	16.25	80	100
(DEÜİF)İzmir	18	25.00	16	22.22	7	09.73	24	33.33	7	09.72	72	100
(EÜİF)Kay.	22	20.96	9	08.58	11	10.47	55	52.38	8	07.61	105	100
(SÜİF)Konya	41	34.17	13	10.83	17	14.17	40	33.33	9	07.50	120	100
TOPLAM	109	22.76	55	11.48	60	12.53	208	43.42	47	09.81	479	100

TABLO:XXIIb-7(XII)SINIF HİTABET DERS KİTAPLARININ YETERLİLİĞİ

Fakülteler	İyi		İyi Değil		Gereksiz Bil.Var		Yetersiz		Cevapsız		Toplam	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(UÜİF)Bursa	12	11.77	14	13.73	11	10.78	61	59.80	4	03.92	102	100
(MÜİF)İst.	10	12.50	7	08.75	15	18.75	39	48.75	9	11.52	80	100
(DEÜİF)İzmir	13	18.05	18	25.00	9	12.50	25	34.73	7	09.72	72	100
(EÜİF)Kays.	19	18.10	9	08.57	11	10.48	60	57.14	6	05.71	105	100
(SÜİF)Kon.	33	27.50	11	09.17	22	18.33	52	43.33	2	01.67	120	100
TOPLAM	87	18.16	59	12.32	68	14.20	237	49.48	28	05.84	479	100

3-Dersin işleniş biçimi

Ankete katılan öğrencilerin 6(XI) ve 7(XII) sınıflarda hitabet derslerine ayrılan zamanın ve ders kitaplarının yetersiz olduklarını tesbit ettik.Hitabet derslerinin işleniş metoduunu öğrenmek için de ayrı bir soru sorma ihtiyacı hissettik. Amacımız,yetersiz olan zamanda ve yetersiz ders kitaplarıyla, öğretmenlerin çeşitli gayretleriyle hitabet dersinin yeterli duruma getirilip getirilemeyeceğinin tesbitini yapmaktır. (Bkz.TABLO:XXIII)

Tablo XXIII'te tesbit edilen cevaplar şöyledir.1,yıl teorik,2 yıl uygulama yapıldı diyenler 92(%19.21)'dir.Her iki yılın ilk yarısında teorik,son ikinci yarısında uygulama yaptırıldı diyenlerin sayısı 140(%29.22) dir.Her yıl hafta hafta değişerek hem teori ,hemde uygulama yaptırıldı diyenler 85(%17.75) dir.Bu sorumuza cevap vermeyenlerin sayısı ise 112(%23.38) dir.Muhtelif cevap verenlerin sayısı ise 50(%10.44) dir.

Talımızda 112(%23.38)'si sorumuza cevap vermediklerini görüyoruz.Bu sayı,öğrencilerin hitabet ve mesleki uygulamanın önemini ve meslek hayatındaki yerini kavrayamamış olduğu kanaati hasıl olmaktadır.

TABLO:XXIII-HİTABET DERSLERİNİN İŞLENİŞ BİÇİMİ

Fakülteler 1.Yıl Teo-Her iki yıl Her yıl Cevapsız Başka Toplam
 rik 2 yıl lin yarısı haftahaf-
 uyg.yapıl da teorik ta;deği-
 dı yarısında şerekhem
 uyg.yapıl. teorik h.
 uyg.yap.

	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%		
(MÜİF)Bursa	20	19.61	24	23.53	23	22.55	11	10.78	24	23.53	102	100
(MÜİF)İst.	7	08.75	18	22.50	19	23.75	28	35.00	8	10.00	80	100
(DEÜİF)İzmir	14	19.44	23	31.95	14	19.44	21	29.17	-	-	72	100
(EÜİF)Kay.	27	25.71	32	30.48	12	11.42	26	24.77	8	07.62	105	100
(SÜİF)Konya	24	20.00	43	35.83	17	14.17	26	21.67	10	08.33	120	100
TOPLAM	92	19.21	140	29.22	85	17.75	112	23.38	50	10.44	479	100

Hitabet Dersinin okutulması ile ilgili İmam-Hatip liseleri öğretim programlarında belirlenen ilkeler ve Milli Eğitim Bakanlığınca Hitabet Derslerinin okutuluş biçimi ile ilgili olarak ise, şu tesbitler ve tavsiyeler yapılmıştır.

1-Mesleki uygulamalar öğrencilerin, öğrenim süresi boyunca edindikleri genel ve mesleki bilgi ve becerilerin bir sonucu ve bir değerlendirmesi; ayrıca, meslek hayatına hazırlayıcı faaliyetler olarak müteala edilmelidir.

2-Büyük küçük her mesleki faaliyet bir amacı gerçekleştirmek içindir. Bu bakımdan uygulama çalışmalarının herbirinde, öğrencilere İslâm Dininin yüceliklerini ve faziletlerini yayma şuur ve ideali telkin edilmelidir.

3-Uygulama faaliyetlerinde öğrencilerin etkili konuşma yeteneğinin geliştirilmesine; toplum karşısında rahat konuşma güveni kazandırılmasına ve onlara başarılı hitabet tekniğinin kavratılmasına özen gösterilmelidir.

4-Öğrencilere, mesleğe atıldığı zaman çevresi ve cemaati ile iyi ve sağlıklı ilişkiler kurma, onlarla anlaşma ve birlikte hareket etme anlayışı verilmeli; onlara bağlı bulunacakları kuruluşun iyi bir temsilcisi olma niteliği kazandırılmalıdır.

5-Öğrencilere: dinî hizmetlerin toplum için çalışmanın öneminden bahsedilirken, Peygamber (S.A.V.)'in ve din münsiflerinin hayatlarından kısa örnekler verilmeli ve bu örneklerin anlamı ile amacı üzerinde yeterince durulmalıdır.

6-Örnek din büyüklerinin başarılı olmalarındaki sır ve sebepleri sezdirilmeli, bunlardan örnek alma çareleri üzerinde durulmalı.

7-Din hizmetinin yüceliği ve kutsallığı her fırsatta telkin edilmeli; ancak diğer mesleklerin küçük ve önemsiz görülmesi gibi bir anlayışın doğması mutlaka önlenmeli; hizmet inhisancılığının ve meslek taassubunun zararlarına dikkat çekilmeli; her ilmin, sanatın ve mesleğin önemli ve lüzumlu olduğu inancı yerleştirilmelidir. Öğrenciler kendilerini de başkalarını da küçük ve önemsiz görmemelidir.

8-Dinî görevler yerine getirilirken ve toplum eğitimi yapılırken, hiç kimseden karşılık beklemeden, başkalarının hakkını kazanmayı düşünmeden, hizmetlerin sırf Hak rızası için yapılması gerekti-

ğini anlatarak üzerinde önemle durulmalı; gösteriş veya mal, şöhret ve makam kazanmak için yapılan çalışmaların; küçültücü sonuçlarına dikkat çekilmelidir.

9-İşlenen konuların ilmi ve ameli olmasına dikkat edilmeli; uygulama imkanı bulunmayan ve ilme dayanmayan bilgiler üzerinde durulmamalıdır.

10-Hutbeyi iyi hazırlama, güzel ve tesirli okuma, vaazın plan ve hazırlığını önceden yapma, zaman, yer ve hitap edilen kişilerin durumunu dikkate alma gibi meseleler üzerinde tartışmalara dayanan bilgiler kazandırılmalıdır.

11-İmam-Hatip Liselerinin Tatbikat Camiinde öğrencilere, her hafta muntazam bir şekilde hutbe okutmalı, vaaz verdirilmeli, sınıfta bunların tenkidi ve değerlendirilmesi yapılmalı; daha sonra uygulamalar imkan ölçüsünde şehri ve civarındaki köyleri ihtiva edecek şekilde genişletilmelidir.

12-Ders için uygulama çalışmalarına onbirinci (Altınca) sınıfın ikinci yarıyılı içinde başlanılmalı, disiplinli ve planlı bir şekilde yürütülecek bu çalışmalara onikinci (Yedinci) sınıfın sonuna kadar yer verilmelidir.

13-Ders dışındaki uygulama çalışmaları, Okul Müdürünün veya görevlendireceği bir Müdür Yardımcısının başkanlığında en az üç kişilik bir komisyon tarafından düzenlenmeli ve bu çalışmalar bütün meslek Dersleri öğretmenleri tarafından yürütülmelidir.

14-Uygulama çalışmalarının yıllık plan ve programı, öğretim yılının ilk ayı içinde hazırlanmalı ve her öğrenciye tatbikat yapacağı cami ve rehber öğretmeni bildirilmelidir. (12)

4.-Derste uygulanan Metodun Beğnilip beğnilmediği:

Tablo.X.XIV deki sonuca göre,Hitabet ve Mesleki uygulama dersinin işlenişinde üç metod uygulandığını verilen cevaplarda gördük. Bu metodun öğrenciler tarafından beğniyip beğnilmediğini de öğrenmek için böyle bir soru sorma lüzumu hissettik.Cevaplarını aşağıda görebiliriz.(Bkz.TABLO:XXIV)

TABLO:XXIV=HİTABET DERSİNDE TATBİK EDİLEN METODUN BEĞNİLME DURUMU

Fakülteler	Evet Beğeniyorum		Hayır Beğenmiyorum		Cevapsız		Toplam	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(UUIF)Bursa	37	36.27	64	62.74	1	00.99	102	100
(MUIF)İst.	31	38.75	37	46.25	12	15.00	80	100
(DEUIF)İzmr.	30	41.76	37	51.39	5	06.94	72	100
(EUIF)Kays.	41	39.05	57	54.29	7	06.66	105	100
(SUIF)Konya	56	46.67	61	50.83	3	02.50	120	100
TOPLAM	195	40.70	256	53.44	28	05.86	479	100

Tablo XXIV.de görüldüğü gibi, evet bu metodu beğeniyorum diyenlerin sayısı 195(%40.70)'i ni, hayır bu metodu beğenmiyorum diyenlerin sayısı 256(%53.44)'sı nı, cevap vermeyenlerin sayıları ise 28(%05.86)'i ni teşkil etmektedir.

Geçen tablolarımızda (Bkz.TABLO:XX-XXI-XXIIa-XXIIb veXXIII) 6(XI) sınıflarda Hitabet ve Mesleki uygulama dersine ayrılan sürenin yetersizliğini belirtenlerin sayısı 286(%5079) dir.(Bkz.Tab.XX; 7(XII)sınıflarda yetersizliğini beyan edeler ise 311(%64.92) dir.(Bkz.TABLO:XXI).Ders kitaplarının yetersizliğinden şikayet edenler ise yine 6(XI) sınıflarda 208(%43.42) ve 7(XII) sınıflarda ise 237(%49.48) dir (Bkz.TABLO:XVIIa ve b) .Tablo XXIII de ise sorumuza cevap vermeyenlerin sayısı 112(%23.38) dir.

Bütün bu olumsuzluklara karşı, hitabet ve mesleki uygulama gibi mühim bir derte başarı sağlamak veya beklenen hedefe ulaşmak mümkün değil. Manzara böyle olunca ilgililerin bu konuyu enine boyuna tartışıp, olumsuzlukları ortadan kaldırdıkları takdirde bu ders-ten nihai hedefe ulaşabileceğimiz kanaatindeyiz.

5- Derslerde ağırlıklı olarak işlenen konular

İmam-Hatip Liselerinden mezun olanların, Diyanet İşleri Başkanlığından Din görevliliği alacakları dikkate alınarak, Hitabet dersi işlerinken -Din görevliliği esnasında karşılaşılabilecekleri konulardan; hutbe, vaaz, cenaze işleri ve nikah işleri vb.-hangi konulara ağırlık verildiği hususunda da soru hazırladık. Cevaplarını Tablo:XXV 'de görebiliriz. (Bkz, TABLO:XXV.)

Tablo:XXV 'de çıkan sonuçlara göre; öğrencilerden 327(%68.27)' si hitabet derslerinde hutbe okumaya ağırlık verildiğini belirtmiştir, 131(%26.35)'i vaaz yapmaya, 5(%01.04)'i konferans, açık oturum, panel vb. ağırlık verildiğini ifade ederken, 3(%00.63)'ü cenaze işlerine (cenaze yıkama, kefenleme, telkin vb.), 7(%01.46)' si de nikah kıyma konusuna ağırlık verildiğini ifade etmişlerdir. 6(%01.25)'si ise sorumuza cevap vermemişlerdir.

Tabloda verilen rakamlarda bir dengesizlik göze çarpmaktadır. 479 öğrenciden, 327(%68.27)'si hutbe okumaya ağırlık verildiğini belirtirlerken, diğer yandan cenaze işlerine ağırlık verildiğini diyenlerin sayısı sadece 3(%00.63)'tür. Halbuki Türkiyemizde cenaze işlerini (Yıkama, kefenleme, telkin vb.) yürütenler tamamen cami görevlileridir. Durum böyle olunca, hutbe okuma kadar da cenaze işlerine de ağırlık verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Mezunlarımızın pek çoğunun, Din görevliliği almak istemeyişlerinin tabanında, cenaze yıkama, kefenleme işlerinden kaçındıklarının yattığı kanaatindeyiz. Mezunlarımızın cenaze işlenirden çekinmedikleri hususundan bir anket çalışması yapılabilir,

Tablo: XXII DERSLERDE AĞIRLIKLI OLARAK İŞLENEN KONULAR

Fakülteler	Hutbe		Vaaz		Konferans		Cenaze İşl		Nikah İşl		Cevapsız		Toplam	
	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %
(ÜİİF)Bursa	75	73.53	16	15.69	4	03.92	—	—	3	02.94	4	03.92	102	100
(MÜİF)İstanbul	47	58.75	29	38.25	—	—	2	02.50	—	—	2	02.50	80	100
(DEÜİF)İzmir	51	70.83	20	27.78	1	01.38	—	—	—	—	—	—	72	100
(EÜİF)Kayseri	74	70.48	30	28.57	—	—	1	00.95	—	—	—	—	105	100
(SÜİF)Konya	80	66.67	36	30.00	—	—	—	—	4	03.33	—	—	120	100
TOPLAM	327	68.27	131	27.35	5	01.04	3	00.63	7	01.46	6	01.25	479	100

6 --Hitabet Dersi Öğretmenlerinin Öğrencilere Yaklaşımı ve Davranışları

Eğitim ve öğretimde, Öğretmen-Öğrenci ilişkisi çok önemlidir. Dersi sevdiren, dersin başarısını sağlayan yine öğretmendir. Öğretmenleri tarafından küçük görüldüklerini, her hâl ve hareketlerinin tenkid edildiğini, yaptıkları işlerin pek azının beğenildiğini gören gören öğrenciler, öğretmenlerine yaklaşacakları yerde uzaklaşmaktadırlar. (13) Uzaklaştığı zaman da öğretmen-öğrenci kaynaşmasının gerçekleşmesi ve öğretmenin öğrenciye gereği gibi faydalı olması mümkün değildir. Bu bakımdan, Hitabet derslerinde öğretmenlerin öğrencilere karşı yaklaşımlarını ve davranışlarını tesbit edebilme amacıyla, anketimize katılan öğrencilere bu konuda bir soru tevcih ettik. Cevapları için (Bkz. TABLO: XXVI)

Ankete katılan öğrencilerden, 220 (%45.93)'si mesleği benimsetmeye çalışıyorlardı cevabını verirken, 188 (%39.25)'i kitaptaki bilgilerin dışına çıkmayıp, kitaptaki bilgilerle yetiniyorlardı cevabını vermişlerdir, 34 (%07.10)'ü fazla ilgi gösterilmediğini iddia ederken, 6 (%01.25)'si vaaz ve hutbe okuyamayacağımızı söyleyip, bizi karamsarlığa sevk ediyorlardı cevabını vermişlerdir. 31 (%06.47)'i ise sorumuza cevap vermemişlerdir.

Tablo XXI.de 479 öğrenciden 220 (%45.93)'si öğretmenleri için "mesleği benimsememize yardımcı oluyorlardı cevabını vermişlerdir. Bu istenilen ve sevindirici bir durumdur. Ancak 6 (%01.25)-sı gibi küçük bir azınlık da olsa bazıları ise vaaz ve hutbe okuyamayacağımızı söyleyip bizi karamsarlığa sevk ediyorlardı" demektedirler. Halbuki eğitimde başarılı başarılı olmak, mutlu yarınlara, güçlü neşillere sahip olmak, istikbale yönelik eğitimcilerle mümkündür. Öğretmen, istikbalin içimizde yeşermesi ve büyümesi ne yardım etmelidir. (14)

13-Payraktar M. Faruk, İslâm Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri M.Ü.İ.F. Yayınları İst.1989 Sh.226

14-a.g.e. Sh.235

MARCO XXVI Hİ TABET DERSLERİNDE ÖĞRETİMENLERİN DAVRANIŞLARI

Fakülteler	Mesleği benim- Kitepteki bil Fazla ilgi Vaez hutbe Cevapsız Toplam		setmeye çalı yetiniyorlar göstermi okuyamaya		şıyorlardı lardı yorlardı çağımızı		söylüyorlar	
	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %
(UÜİF)Bursa	54 52.94	32 31.38	13 12.74	-- --	3 02.94	102 100		
(MÜİF)İstanbul	32 40.00	33 41.25	4 05.00	1 01.25	10 12.50	80 100		
(DEÜİF)İzmir	27 37.50	35 48.61	2 02.78	-- --	8 11.11	72 100		
(EÜİF)Kayseri	45 42.85	46 43.81	4 03.81	3 02.86	7 06.67	105 100		
(SÜİF)Konya	62 51.67	42 35.00	11 09.16	2 01.67	3 02.50	120 100		
TOPLAM	220 45.93	188 39.25	34 07.10	6 01.25	31 06.47	479 100		

7-Öğrencilerin Hutbe okuyup vaaz yapacakları zaman istifade ettikleri kaynaklar.

Toplum karşısına çıkmak ve birşeyler konuşmak, insanın kendini hazırlamasıyla mümkün olur. Konuşacak kişinin, tecrübesiz olması halinde, hazırlığın daha da ciddi olmasını gerektirir. Öğrencilerimiz toplum karşısına yeni çıkacakları için acaba kendilerine güvenleri var mıdır. Hazırlanırken ne gibi kaynaklardan istifade ettiklerini öğrenmek amacıyla böyle bir soru sorma lüzumu hiss ettik. Cevaplarını Tablo XXVII'de görebiliriz. (Bkz. TABLO:XXVII)

Tablo XXVII 'de çıkan sonuçlara göre öğrencilerden, 134 (%27.97) ü hazır hutbeleri okumayı tercih etmektedir. 262 (%54.70)'si hutbeleri kendileri hazırlayıp okumaktadırlar. 35 (%07.31)'i hocaların hazırladığı hutbeleri okurken, 11 (%02.30)'i ise ne bulursa onu okumaktadır. 37 (%07.72)'si sorumuza cevap vermek istememişlerdir.

479 Öğrenciden 262 (%54.70)'si hutbe ve vaazlarda konuları kendilerinin çeşitli kitaplardan yararlanıp, hazırlamayı tercih ettikleri görülüyor. Bu sevindiricidir. Eğitimin gayesi genç nesillerin kabiliyetlerini tesbit edip, onları geleceğe faydalı birer insan olarak cemiyete katmak olduğuna göre, gençlerimizin bu kabiliyetlerini iyi kullanmak çok yerinde olacağı kanaatindeyiz.

TABLQ : XXVIE- HUTBE VE VAZİRLARDA BAŞURULAN KAYNAKLAR

Fakülteler	Hazır hut kendim ha- beleri o- zırlardım zırlarda kurdum	Hocamız ha- onu okurdum	Na bulursam Cevapsız	Toplam		
S. %	S. %	S. %	S. %	S. %		
(UÜİF)Bursa	27 26.47	58 56.86	14 13.73	3 02.94	102 100	
(MÜİF)İst.	21 26.25	39 48.75	5 06.25	4 05.00	11 13.75	80 100
(DEÜİF)İzmir	19 26.39	40 55.56	5 04.94	1 01.39	7 09.72	72 100
(EÜİF)Kays.	33 31.43	57 54.29	5 04.76	1 00.95	9 08.57	105 100
(SÜİF)Konya	34 28.33	68 56.67	6 05.00	5 04.17	7 05.83	120 100
TOPLAM	134 27.97	262 54.70	35 07.31	11 02.39	37 07.72	479 100

8- Mesleki Uygulamanın istekle mi yoksa zorla mı yaptırıldığı. Hitabet derslerinde, Mesleki uygulamanın "severek, isteyerek mi yoksa not korkusu, disiplin cezası ile tehdit edilerek mi yaptırıldığı" tesbitini yapmak için de bir soru tevcih ettik. Cevaplanını aşağıda görebiliriz. (Bkz. TABLO: XXVIII)

TABLO: XXVIII-MESLEKİ UYGULAMANIN SEVEREK Mİ YOKSA BASKI İLE Mİ YAPILDIĞININ DAĞILIMI

Fakülteler	Kendi İsteğimle Okudum		Öğretmenin zoru ile okudum		Cevapsız		Toplam	%
	S	%	S	%	S	%		
(UÜİF) Bursa	63	61.77	39	38.23	—	—	102	100
(MÜİF) İst.	47	58.75	18	22.50	15	18.75	80	100
(DÜİF) İzmir	44	61.11	18	25.00	10	13.89	72	100
(EÜİF) Kayse.	67	63.80	33	31.43	5	04.77	105	100
(SÜİF) Konya	67	55.83	45	37.50	8	06.67	120	100
TOPLAM	288	60.13	153	31.94	38	07.93	479	100

Verilen cevaplara göre öğrencilerden, 288 (%60.13)'i Mesleki uygulamayı kendi istekleri ile yaptıklarını, 153 (%31.94)'ü ders öğretmenlerinin zorlaması ile yaptıklarını belirtirken, 38 (%07.93)'i sorumuza cevap vermemişlerdir.

Ankete katılan 479 öğrenciden, 153 (%31.94)'ü mesleki tatbikatır, öğretmenler tarafından not ile veya disiplin ile korkutarak yaptırıldığını belirtmektedirler. Halbu ki Eğitim ve öğretimde sevdirmek esas olmalıdır. Sevgiyle süslenmeyen bir eğitim, boşuna bir gayrettir. (15) Pu itibarla iyi bir öğretmen, öğrencilere karşı engin bir sevgi besler, onlarla ilgilenir. (16) Onların problemlerini çözer, zorluk çıkarmaz. Ohara karşı daima müşfik, işi zorlaştırmayan biri olmalıdır. Nitekim Peygamber (S.A.V.) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır. "Kolaylaştırın zorlaştırmayın, müjdeliyen nefret ettirmeyin" (17) Öğretmen, daima bu kaideyi göz önünde bulundurmalıdır. Öğrenciye bir işi baskı ile, disiplin korkusu ile yaptırma yerine sevgiyi, kolaylığı kendine düstur edinmesi en iyisi olacağı kanaatindeyiz.

15-Barktar M. Faruk a.g.e. Sh.142

16-a.g.e. Sh.142

17-Canan İbrahim, Kütüb-ü Sitte Tercüme ve Şerhi, Burak Mat. Ankara

9. = Öğrenciler başarılı hutbe okuduklarında öğretmenlerinden beklentileri.

Ankete katılan öğrencilere, başarılı bir hutbe veya vaaz verdikleri zaman, öğretmenlerin tutumlarının ve tavırlarının nasıl olduğunu belirlemek için de bir soru sormayı uygun gördük. Cevapları için (Bkz. TABLO XXIX)

479 Öğrenciye uygulanan anket sonucunda, bu soruya verilen cevaplar şöyledir. 265 (%55.32)'i daha güzel okumaya teşvik ediyorlardı derken, 106 (%22.13)'si ne tenkit ediyorlar, ne de teşvik ediyorlar, 67 (%13.99)'si dinlemek için camiye bile gelmiyorlar derken, 5 (%01.04)'i ise tenkit ediyorlar demektedirler. 36 (%07.52)'si bu sorumuza cevap vermemişlerdir. ;

Dağılımda her ne kadar, 265 (%55.32)'i takdir ve teşvik ediyorlar diye cevap verseler de, teşvik ederek onları kazanmak en uygun olanıdır. Hayatta herkes az veya çok takdirden hoşlanır. İyi hareketlerine karşı, öğretmenin soğukluğu ve kayıksızlığı, gencin ve çocuğun ruhunda, iyiliğe yönelik olan ve çimlenmeye başlayan bazı meziyetleri söndürebilir. Öğretmenin sevgi ve itimatla dolu bir güneş gibi çocuğun çimlenmeye yüz tutan iyi istidatlarını, yumşak hareketlerle kuvvetlendirmeli ve büyütmelidir. (18) Gençleri yapmış oldukları başarılı işlerden dolayı tebrik ve teşvik etmemiz, onların başarılarını daha da artıracakı kanaatindeyiz.

TABLO 22- IX-ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETİMLERDEN BEKLENTİLERİ

Fakülteler	Hiçbirsey Dinlemiyor		Tenkit edi- Cevapsız		Toplam	
	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %
(UÜİF)Bursa	53	29.41	19	18.62	-	102
(MÜİF)İst.	47	15.00	7	8.75	1	80
(DEÜİF)İzmir	42	19.44	10	13.89	6	72
(EÜİF)Kay.	51	27.62	14	13.33	2	105
(SÜİF)Konya	72	17.50	17	14.16	8	120
TOPLAM	265	22.13	67	13.99	5	479

10 - Hutbe ve Vaazda Başarısız Olunduğu Zaman Öğretmenlerin Tutumları.

Hutbe ve vaazda başarısız olunduğu zaman öğretmenlerin öğrencilere karşı tutum ve tavırlarının en olduğunu tesbit edebilmek için böyle bir soru sormayı da uygun gördük. Cevaplarını Tablomuzda görebiliriz. (EkzbTABLO:XXX).

Verilen cevaplara göre 218(%45.51)'i teselli ediyorlardı, cevabını vermişler, 56(%11.70)'si azarlıyorlardı cevabını vermişlerdir. 98(%20.46)'i hiçbir itirazda bulunmuyorlardı diye cevaplandırırken 107(%22.23)'si sorumuza cevap vermemişlerdir.

Bir işi her insanın aynı oranda başarmaları mümkün değildir. Hutbe ve vaaz işini de her öğrencinin, başarmasını bekleyemeyiz. Başarılı olanlarını tebrik ve teşvik edip, daha ileriye gitmelerini teşvik etmeliyiz. Başarısız olanlarını da, tatlı ve yapıcı bir üslupla teselli edip, onların o engeli aşmalarını temin etmemizin en uygun olacağı kanaatindeyiz.

İnsanları bir araya getirme, birleştirme, kaynaştırma gibi insan faaliyetleri; sevgisiz, hoşgörüsüz, gerçekleşemez. Kur'anı Kerim de "Uhut savaşında sen Allahtan gelen bir merhamet sayesinde ki, onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, muhakkak onlar etrafından dağılıp gitmişlerdi. Artık onları bağışla ve kendilerine Allah'tan mağfiret dile". (19) buyrulmaktadır.

İnsanlar arasında manevi bir alan vardır. Biz onu görmüyoruz ama onda insanlar arasındaki iletişim görevini yerine getirme özelliği vardır. Bu, sevgi ve hoşgörü alanıdır. Sevginin, hoşgörünün olmadığı yerde bu iletişim görevi gerçekleşmeyecektir. Eğitimci her an için bu alanda bulunmalıdır. Onun dışına çıkınca, eğittiği kişilerle arasındaki irtibatın kesileceğini mutlak bilmelidir. (20)

1.9-Al-i İmran 3/159

20 - Bayraklı Bayraktar, İslamda Eğitim, Dergah Yayınları, İst.

1980, Sh.184

TABLE:XXX-TATBİKATTA BAŞARISIZ OLUNDUĞU ZAMAN ÖĞRETMENLERİN TUTUM VE TAVİRLERİNİN DAĞILIMI

Fakülteler	Teselli edi- Azarlıyordı		Hiç bir iti- Cevapsız		Toplam	
	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %
(UÜİF)Bursa	48 47.06	19 18.63	35 34.31	- -	102 100	
(MÜİF)İst.	29 36.25	3 03.75	12 15.00	36 45.00	80 100	
(DEÜİF)İzmir	29 40.28	14 19.44	10 13.89	19 26.39	72 100	
(EÜİF)Kay.	44 41.90	11 10.48	16 15.24	34 32.38	105 100	
(SÜİF)Konya	68 56.67	9 07.50	25 20.83	18 15.00	120 100	
TOPLAM	218 45.51	56 11.70	98 20.46	107 22.33	479 100	

11.-Hutbe ve vaaza hazırlanırken Öğretmenlerin Tutumları:

Özellikle 7(XII) sınıf öğrencileri,hutbe ve vaaza hazırlanırken,öğretmenlerin tutum ve davranışlarını öğrenmek için,bu konuda da soru sormayı uygun gördük.Cevaplarını tablomuzda görebiliriz.(Ekz.TAFLO:XXXI)

Ankete katılan 479 öğrenciden,313(%65.34)'ü "hatalarımızı düzeltmememize yardımcı oluyorlardı" diye cevap verirken,52(%10.85)'si "hatalarımızı dikkaete almıyorlardı" diye cevaplamışlardır. 22(%04.60)'si bir önceki (6(XI) sınıf hikabet öğretmenini suçluyordu,17(%03.55)'si "ümitsizliğe sevk ediyorlardı" diye cevap vermişlerdir.75(% 15.66)'i bu sorumuza cevap vermemişlerdir.

Sonuçlara göre,313(%65.34)'ü hatalarımızı düzeltmemize yardımcı oluyorlardı diye cevap verdiklerini tabloda görmekteyiz(Ekz.TAFLO:XXVI) Eğitim,toplumsal kültürü bir kuşaktan ötekine aktardığına (21) göre :Öğretmen,öğrenciye göre yetişmiş bir insan olarak,öğrencilerinin hatalarını düzeltmeleri ve onları geleceğe en iyi bir şekilde hazırlamaları en tabii olanıdır.

Ancak az da olsa bazıları,17(%03.55)'si ümitsizliğe sevk ediyorlardı demektedirler.Genç kuşakları,geleceğe ümitle hazırlamanın en iyi olacağı kanaatindeyiz.Eğitimde teşvik ve tebrikin ne derece önemli olduğunu yukarıda dile getirdük.(Ekz.TAFLO)XXXI)

TABLO:XXXI-HUTBE VE VAAZ HAZIRLIKLARINDA ÖĞRETMENLERİN TUTULU VE

DAVRANISLARI

Hatalarımı-Hatalarımı Bir önceki Ümitsizliğe Cevapsız Toplam	
Fakülteler zı düzelti-zı dikkate öğretmeni sevk ediyor yorlardı almıyorlar suçluyor lardı lardı	
S. %	S. %
(ÜİF)Bursa 70 68.62 17 16.67	10 09.80 5 04.91
(MÜİF)İst. 46 57.50 3 03.75	2 02.50
(DEÜİF)İzmir 48 66.67 6 08.33	4 05.56 2 02.78
(EÜİF)Kayseri 65 61.90 11 10.48	2 01.90 7 06.67
(SÜİF)Konya 84 70.00 15 12.50	4 03.33 3 02.50
TOPLAM 313 65.34 52 10.85	22 04.60 17 03.55

12- -Uygulamalarda Öğretmenlerin Beğenilen Tavırları

Öğrencilerin, uygulamalarda öğretmenlerinin beğenilen tutum ve davranışlarını sorduğumuzda cevaplarını şu şekilde aldık. (Ekz. TABLO:XXXII)

Tabloda çıkan sonuçlara göre, öğrencilerden 22(%04.60)'si öğretmenlerce hiç hatalarının söylenmemesinden hoşlanıyorlar, 74(%15.45)'ü öğretmenler tarafından hiç tenkit edilmeden bol not verilmesinden hoşlanıyorlar, 290(%60.54)'ı ise öğretmenlerin yapıcı ve kırıcı olmayan tenkitlerinden hoşlanıyorlar. 93(%19.41)'ü ise bu sorumuza cevap vermek istememişlerdir.

Bu sonuçlar bize göstermektedir ki, öğrencilerin 290(%60.54)'ı yapıcı ve kırıcı olmayan tenkitten yanadırlar. Öğretmenler eğitim ve öğretim açısından çok mühim gücü iyi kullanmalıdırlar.

İslâm Dini, insandaki gizli güçlerin ortaya çıkarılmasını, onlardan faydalanılmasını ister. Bunu da eğitimin ilk gayesi olarak ele alır. İnsandaki gizli güçlerin öğretim için lüzümlü olan kabiliyetleri ilk merhelâde ele alınmalıdır. (22) Eğitimin amacı, gizli güçleri ele alıp, onlardan gereği gibi istifade etmektir. Öğrencinin tatlı, yapıcı ve teşvik edici tenkitlerden hoşlanmasını iyi değerlendiren, ondan azami derecede istifade etmesini bilmelidir. Eğitim ve öğretimi, öğretmen yaptıracağına göre, öğretmenin genç kuşuklarla iyi geçinmesini bilmesi, onlarla iyi dostluklar kurması, onlara hoşgörü ile yaklaşmasını iyi bilmesi de aslında eğitimin bir gereğidir. Öğrencilerin hatalarını, eksiklerini mümkün olduğu kadar kırıcı olmadan, münasip bir lisanla tashih etmesini iyi bilmelidir. Tabloda da bu kendini alenen göstermektedir.

TABLE XXXII-UYGULAMALARDA ÖĞRETMENLERİN BEĞNİLİKLERİ YÖNLERİ

Fakülteler	Hiç hatamı Bol not ver Yapıcı tenkit Cevapsız Toplam		söylememe meleri etmeleri		
	S. %	S. %	S. %	S. %	
(ÜİF)Bursa	8 07.84	17 16.67	62 60.78	15 14.71	102 100
(MÜİF)İst.	2 02.50	8 10.00	52 65.00	18 22.50	80 100
(DEÜİF)İzmir	3 04.17	11 15.28	40 55.55	18 25.00	72 100
(EÜİF)Kayseri	2 01.90	14 13.33	65 61.91	24 22.86	105 100
(SÜİF)Konya	7 05.83	24 20.00	71 59.17	18 15.00	120 100
TOPLAM	22 04.60	74 15.45	290 60.54	93 19.41	479 100

13 -Hafız Öğrencilere Tolerans tanınıp tanınmadığı

Öğrenciler arasında, derslerde ve not vermede adaletin tam uygulanıp uygulanmadığını anlamak için, sınıf içinde bulunan hafızlara toleranslı davranılıp davranılmadığını öğrenmeye çalıştık. (Ekz. TABLO:XXXIII)

TABLO:XXXIII-DERSLERDE VE UYGULAMALARDA HAFIZLARA TOLERANS TANINIP TANINMADIĞININ DAĞILIMI

Fakülteler	Evet tanı- niyordu		Hayır tanın- mıyordu		Cevapsız		Toplam		%
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	
(ÜİF)Bursa	39	38.24	52	50.98	11	10.78	102		100
(MÜİF)İst.	15	18.75	44	55.00	21	26.25	80		100
(DEÜİF)İzmir	29	40.28	26	36.11	17	23.61	72		100
(EÜİF)Kayseri	41	39.05	40	38.09	24	22.86	105		100
(SÜİF)Konya	47	39.17	58	48.33	15	12.50	120		100
TOPLAM	171	35.70	220	45.93	88	18.37	479		100

Tablodaki dağılıma göre;171(%35.70)'i evet hafızlara to-
lerans tanınıyordu cevabını vermişler,220(%45.93)'si hayır hafız-
lara tolerans tanınmıyordu cevabını verirken,88(%18.37)'i ise
sorumuza cevap vermek istememişlerdir.

220(%45.93)'si nin,öğretmenlerin adaleti gözetmediğini,hiç kim-
seyi ayırt etmediğini belirtmeleri eğitim açısından çok güzel.An-
cak az da olsa 171(%35.70)'i öğretmenlerin,bazı öğrencilere ay-
rıcalık tanıdığını belirtmeleri pek de hoş görülme-
yen bir hadise-
dir.Eu sebeble öğretmen,bütün öğrencilerine karşı adil olup,onlar-
dan herhangi bir guruba meyletmemeli,birini diğerine tercih etme-
meli.Aksi halde öğretmen,kendi istediklerini yapan öğrencileri be-
ğenen,sadece kabiliyetli ve çalışkanları seven ve tercih eden ben-
cil biri olarak telakki olunacaktır.(23)Öğretmenin,öğrenci tarafın-
dan adaletsiz ve bencil olarak tanınması ise,öğrencinin o öğretmen-
den müsbet hiç bir şey alamıyacağı kanaati hasıl olmaktadır.

14- Uygulama yaptırılan yer:

Hitabet dersleri uygulamalarının camide yaptırılması en uygun olanıdır. Ancak bazı İmam-Hatip Liselerinde, tatbikat camii bulunmayışı, tatbikat camii bulunan okullarda da pek mühiksenmediği için, sınıfta yaptırıldığını bulduğumuz okulda müşühade ettik. Türkiyenin her İmam-Hatip lisesinde durum aynı mıdır? diye düşündük ve böyle bir soru sorma ihtiyacı duyduk. (Ekz. TABLO:XXXIY)

TABLO:XXXIV. UYGULAMANIN YAPILDIĞI YER

Fakülteler	Camide Yapıldı		Sınıfta Yapıldı		Cevapsiz		Toplam		%
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	
(UÜİF)Bursa	42	41.18	14	13.72	46	45.10	102	100	
(MÜİF)İst.	54	67.50	11	13.75	15	18.75	80	100	
(DEÜİF)İzmir	41	56.94	13	18.06	18	25.00	72	100	
(EÜİF)Kayseri	68	64.76	13	12.38	24	22.86	105	100	
(SÜİF)Konya	84	70.00	13	10.83	23	19.17	120	100	
TOPLAM	289	60.33	64	13.36	126	26.31	479	100	

Tabloda çıkan duruma göre;289(%60.33)'sı uygulamanın camide yaptırıldığını,64(%13.36)'ü ise sınıfta yaptırıldığını belirtmişler,126(%26.31)'sı sorumuza cevap vermemişlerdir.

289(%60.33)'u nun tatbikat camiinde yapıyoruz demeleri sevindiricidir. Ancak;64(%13.36)'ü nün sınıfta tatbikat yaptık demeleri uygulamanın eksik olduğunu göstermektedir. Bir Doktor adayı, Hastahanelerde hastayı bizzat muayene ederek, tıbbi aletlerle hastanın azalarını kontrol ederek kendini hazırlamazsa, o Doktordan fayda gelmeyeceği gibi, bizzat Minberde, mihrapta ve kürsüde bulunup o havayı teneffüs etmeyen bir İmam-Hatip Mezunu olan genç te kendisini mesleğe veremeyeceği kanaati hasıl olmaktadır.

İmam-Hatip mezunu olan bir genç, dini yönden karşılaşacağı bütün uygulamaları, okulda bizzat yaparak ,yaşayarak, o heyecanı duyarak yapmasında büyük fayda olacağı kanaatindeyiz."Bugün öğrencilerimiz mesleğe pek yaklaşmıyorlarsa, onları gereği gibi mesleğe hazırlamayışımızdandır"dememiz isabetli olacağı kanaatindeyiz

15-Öğrencilerce hutbe dualarının bilinip bilinmediği

İmam-Hatip Liselerinden mezun olanların, İmam ve Hatiplikle ilgili gerekli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Ülkemizde Cami görevlileri, hem İmamlığı ve hem de Hatipliği beraber devam ettirmekteler. Bu yüzden de, Mihrapta güzel Kur'anı kerim okumanın yanında, cuma ve Bayram günlerinde, Minbere çıkıp hutbe okumaları gerekmektedir. Hutbe okumaya başlamadan önce, Minbere çıkarken ve Minbere çıktıktan sonra, açıktan ve gizli okunması gereken duaların hepsinin ezbere bilinip bilinmediğini anlamak için böyle bir soru hazırlamayı uygun gördük.

(Bkz. TABLO:XXXV)

Tabloda çıkan sonuçlara göre; 196(%40.92)'si bütün duaları ezbere bildiklerini, 76(%15.87)'si duaların hiç birini ezbere bilmediğini, 162(%33.82)'si duaların bazılarını ezbere bildiklerini belirtirlerken, 45(%09.39)'i sorumuza cevap vermemişlerdir.

Tabloda, 196(%40.92)'si duaların hepsini ezbere bilmeleri güzel ve sevindirici, zaten beklenen de budur. Ancak duaları ezbere bilmeyenlerle sorumuza cevap vermeyenlerin toplamı bize endişe vermektedir. Bilmeyenlerle sorumuza cevap vermeyenlerin toplamı 121(%25.26)'i ni teşkil etmektedir. Mezunlarımızdan bu kadarı hutbe dualarını hiç bilmiyorsa, bu, gerçekten düşünmeye değer bir durumdur. İmam-Hatip Lisesi öğretmenleri ve ilgililerin bunu yeniden ele alıp en olumlu hale getirmelerinin zaruri olduğu kanaatindeyiz.

TABLO XXV - HUTBE DUALARININ EZFERE BİLİNİP BİLİNMEDİĞİ

Fakülteler	Evet Biliyorum		Hayir Bilmim Bazılarını biliyorum		Cevapsiz Toplam					
	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %				
(UÜİF) Bursa	39	38.23	19	18.63	34	33.33	10	9.81	102	100
(MÜİF) İst.	28	35.00	14	17.50	29	36.25	9	11.25	80	100
(DEÜİF) İzmir	30	41.67	9	12.50	25	34.72	8	11.11	72	100
(EÜİF) Kayseri	43	40.95	17	16.19	33	31.43	12	11.13	105	100
(SÜİF) Konya	56	46.67	17	14.17	41	34.16	6	5.00	120	100
TOPLAM	196	40.92	76	15.87	162	33.82	45	9.39	479	100

16 --Öğrencilerin hutbe dualarını bilmeyişlerinin sebepleri Tablo:XXXV...da alınan sonuçlarla bağlantılı olarak, öğrencilerin hutbe dualarını ezbere bilmemelerinin altında yatan nedir? Bunu anlayıp, çözümler geliştirilmesi açısından böyle bir soru tevcih etmeyi uygun gördük. (Bkz bTABLO:XXXVI)

TABLO:XXXVI-HUTBE DUALARININ BİLİNMEYİŞİNİN SEBEBLERİ

Fakülteler	Hocaların ilgisizliğinden		Kendi ihmalkarlığımdan		Cevapsız		Toplam	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(ÜİF)Bursa	13	12.75	31	30.39	58	56.86	102	100
(MÜİF)İst?	9	11.25	25	31.25	46	57.50	80	100
(DEÜİF)İzmir	9	12.50	22	30.55	41	56.95	72	100
(EÜİF)Kayseri	8	07.62	29	27.62	68	64.76	105	100
(SÜİF)Konya	14	11.67	41	34.17	65	54.16	120	100
TOPLAM	53	11.06	148	30.90	278	58.04	479	100

Tablomuzda ki cevaplara göre;53(%11.06)'ü Hitabet derslerine gelen öğretmenlerin ilgisizliğinden dolayı ezberlemediklerini belirtirken,148(%30.90)'i ise kendi ihmalkarlıklarından dolayı ezberlemediklerini belirtmişlerdir.278(%58.04)'i bu soruza cevap veremeyi tercih etmişlerdir.

17.- İmam-Hatip Lisesi mezunlarının kendilerini Din görevliliğinde yeterli görüp görmemeleri

Tablo-XXXV-XXXVI'ye bağlı olarak, İmam-Hatip Liseşerinden mezun olan öğrencilerin, kendilerinde Din görevliliği yapacak bilginin yeterli olup olmadığını, başka bir deyimle kendilerine güvenlerinin olup olmadığını sorduk. Aldığımız cevaplar şöyledir. (Bkz. TABLO:XXXVII)

TABLO:XXXVII=MEZUNLARIN KENDİLERİNİ DİN GÖREVLİLİĞİNDE YETERLİ GÖRÜP GÖRMEMELERİ

Fakülteler	Evet Görüyorum		Hayır Görü-müyorum		Kısmen Gö-rüyorum		Cevapsız		Toplam	
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%
(ÜİF)Bursa	9	08.82	54	52.96	38	37.26	1	00.98	102	100
(NÜİF)İst.	5	06.25	37	46.25	33	41.25	5	06.25	80	100
(DEÜİF)İzmir	9	12.50	39	54.17	20	27.78	4	05.55	72	100
(EÜİF)Kayseri	5	04.76	62	59.05	36	34.28	2	01.91	105	100
(SÜİF)Konya	8	06.67	72	60.00	35	29.17	5	04.16	120	100
TOPLAM	36	07.52	264	55.11	162	33.82	17	03.55	479	100

Tablomuzda çıkan sonuçlara göre gençlerden;36(%07.52)'sı evet kendimi Din görevliliğine yeterli görüyorum,264(%55.11)'ü hayır kendimi Din görevliliğinde yeterli görmüyorum,162(%33.82)'si kendimi kısmen yeterli görüyorum cevabını vermiştir.17(%03.55)'si sorumuza cevap vermemeyi tercih etmişlerdir.

18-Öğrencilerin kendilerini mesleki yönden yetersiz görmele-
rinin sebepleri

Tablo XXXVII'de görüldüğü gibi, İmam-Hatip Lisesi Mezunları 264(%55.11)'ü kendilerini din görevliliği yapmada yetersiz görüyorlar. Bu yetersizliğin temelinde yatan nedir ? Bunu anlamak için ankete katılan öğrencilere, yetersizliklerinin sebeplerini sorduk. Cevaplarını tabloda görebiliriz. (Bkz. TABLO:XXXVIII)

Tabloda çıkan duruma göre, 53(%11.07)'ü hitabet ve Mesleki uygulamayla ciddiye almadığımdan yetersiz kaldım, 29(%06.05)'u hocaların hitabet dersindeki bilgi ve tecrübelerinin yetersizliğinden, 152(%31.73)'si uygulamanın ciddi olmadığından, 18(%03.76)'i Kur'anı Kerim okumasının zayıflığından, 137(%28.60)'si nin mesleki bilgilerimin zayıflığından dolayı yetersiz kaldım derken, 90(%18.79) ı ise sorumuza cevap vermemişlerdir.

Burada dikkatimizi çeken, 479 öğrenciden 152(%31.73)'si nin uygulamanın ciddi olmadığını belirtmeleridir. Halbuki öğrencilerimizin karşısına en çok çıkacak olan, hatiplik ve İmamlıkla ilgili konulardır. Herhangi bir köye veya kente gittiğinde, kendilerinden mihrapta namaz kıldırılmaları, Kur'anı Kerim okumaları, şayet cuma günü ise bir cuma namazı ve hutbesi okumaları istenir. Bütün bunların sağlam bir şekilde öğrenileceği yer de ancak okullardır.

Okullarınızda Mesleki bilgilere yeterince ilgi gösterip yarınların büyüğü olacak olan gençlerimize , faydalı olmamız çok yerinde olacaktır. Aksi halde eğitimin amacını yerine getirmemiş oluruz kanaati hasıl olmaktadır.

TABLO:XXXVIII-İ-MESLEKİ BİLGİLERİN YETERSİZLİĞİNİN SEBEBLERİ VE

BAĞILLIK

Fakülteler	Dersi ald-Hocanın ye-Uygulamanın-Kur'anı ke-Meslekîtal-Cevapsız		diye alma-tersizli ciddiye al-rimimin giletimin-		dığmdan gından zayıflığın dan		Toplam	
	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %	S. %
(UÜİF)Bursa	12 11.76	7 06.86	42 41.18	5 04.91	25 51.11	11 10.78	102 100	102 100
(MÜİF)İstanbul	8 10.00	6 07.50	22 27.50	1 01.25	17 21.25	26 32.50	80 100	80 100
(DEÜİF)İzmir	10 13.89	2 02.78	19 26.39	3 04.16	19 26.39	19 26.39	72 100	72 100
(EÜİF)Kayseri	9 08.57	6 05.71	39 37.14	5 04.77	32 30.48	14 13.33	105 100	105 100
(SÜİF)Konya	14 11.67	8 06.67	30 25.00	4 03.33	44 36.67	20 16.66	120 100	120 100
Toplam	53 11.07	29 06.05	152 31.73	18 03.76	137 28.60	90 18.79	479 100	479 100

19-Öğrencilerin İlahiyat Fakültesinden Mezun oldukları zaman Hitabet Öğretmeni olmayı isteyip istemedikleri Ankete katılan öğrencilere, İlahiyat Fakültelerinden mezun oldukları zaman, diğer meslek derslerinin yanında hitabet dersinin öğretmeni olup olmayacaklarını içeren bir soru sorduk. Cevaplarını aşağıda görebiliriz. (Bkz. TABLO:XXXIX)

TABLO:XXXIX=İLÂHIYAT FAKÜLTESİNDEN MEZUN OLDUKLARI ZAMAN
HİTABET DERSİ ÖĞRETMENİ OLMAYI İSTEMELERİ VEDAĞILIMI

Fakülteler	Evet istiyorum		Hayır istemiyorum		Cevapsız		Toplam		%
	S.	%	S.	%	S.	%	S.	%	
(UUIF)Bursa	66	64.71	33	32.35	3	02.94	102	100	
(MUIF)İst.	31	38.75	42	52.50	7	08.75	80	100	
(DEUIF)İzmir	42	58.33	22	30.56	8	11.11	72	100	
(EUIF)Kays.	67	63.81	34	32.38	4	03.81	105	100	
(SUIF)Konya	72	60.00	36	30.66	12	10.00	120	100	
TOPLAM	278	58.04	167	34.86	34	07.10	479	100	

Tabloda çıkan duruma göre;278(%58.04)'i evet İlahiyat fakültesinden mezun olunca hitabet dersini okutmayı istiyorum, 167(%34.86)'si hayır mezun olunca hitabet dersi öğretmeni olmayı istemiyorum cevabını verirken,34(%07,10)'ü sorumuza cevap vermemişlerdir.

Genellikle çoğu hitabet dersinin öğretmeni olmayı arzu ettikleri görülüyor.Bu arzu edilen bir sonuçtur.Ancak:167(%34.86)'si Hitabet dersinin öğretmeni olmayı istememektedir.Kanaatimizce bunun sebebi,(Bkz.TABLO:XXXVII) ankete katılan 479 öğrenciden 264(%55.11) ü kendini Din görevliliğine yeterli görmüyor.(Bkz.TABLO:XXXVIII) 152(%31.73)'si İmam-Hatip Liselerinde Hitabet ve Mesleki Uygulamanın ciddiyetle ele alınmadığından yakınıyorlar.Hitabet Dersini temelde ciddi olarak ele almayınca da öğrencilerin sevmesi mümkün değildir.Sevilmeyen bir dersin öğretmeni olmak ne işe yarar?

80

SONUÇ VE TEKLİFLER

SONUÇ VE TEKLİFLER

A-SONUÇ

İnsan hayatında hitabetin önemli bir yeri vardır.İnsan çevresindeki insanlarla konuşmak, onlarla dertleşmek, merakını anlatmak ve sosyal hayata uyum sağlamak zorundadır.İnsanların fıtratında güzel konuşup başkalarını tesirleri altına almak istidatı da mevcuttur. Bu istidatlarını geliştirip toplumları peşinden sürükleyen insanlar vardır. Her insan konuşur ama toplumu peşinden sürükleyemez. O halde hitabet güzel konuşma sanatıdır diyebiliriz.

Güzel konuşmak sadece dini bir görev olmayıp aynı zamanda sosyal ve psikolojik bir ihtiyacdır.İnsan bu ihtiyacını temin ederken mümkün mertebe yanlışlıklardan kendini koruyup toplumların kalplerinde yer almaktadır.Günümüzde bazı hatiplerin kendilerini kabul ettirip aranılan hatip olmalarını buna misal olarak gösterebiliriz.

İmam-Hatip Lisesi Mezunlarının "İmam ve Hatiplik" görevi alacaklarından, hitabet konusunda daha da iyi hazırlanmaları gereklidir, İmam-Hatip Mezunlarının hitabet sanatını elde etmeleri ve usulünü bilip kendilerini toplum karşısında iyi konuşmaya hazırlanmaları için hitabet ve mesleki uygulama dersleri görmekteler. Ancak görülen bu dersler ne kadar faydalı? ne kadar öğrenci tarafından benimseniyor. Funları tablolar halinde gösterdik.

(Bkz. Tablolar)

Hitabet derslerinde gereği kadar faydalı olmak için kitapların yeterli hale getirilmesi, dersin öğrenciye benimsetilmesi ve hitabet ders saatlerinin yeterli hale getirilmesi gerekmektedir. Hitabet dersini benimsetmek için öğretmenin derse hazırlıklı gelip öğrenciye örnek olması şarttır. Hitabet dersine giren öğretmenin hatiplik ve Vaizlik yapmış olmalarının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Okul çağında hitabet ve hatipliğe , önce öğrenci özendirilmesi teşvik edilmeli. Mümkünse önce Hafızlara bu işi yaptırıp diğerlerini de teâricen hazırlamak en uygun olanıdır. Öğrencilerin ufak hatalarını büyütmeden tatlı bir lisanla hatalarını telafi etme

yeluna gidilmesi gerekir.Öğrencilere hitabet ve mesleği sevdirildiği takdirde öğrencinin kendine güveni olacak ve kendini işin içinde bulacaktır.

Hitabet derslerinde bütün öğrencilere konuşma imkanı verilip sorumluluk verilmeli.Öğrenci sorumluluğunu yerine getirirken teşvik edici konuşmalar yapmalı,mümkünse öğrenciye konuşma tarihini kendisinin belirtmesini sağlamalı.Konuşma tarihi gelmeden bol bol egzersiz yapmasını temin etmeli.Mesela toplum karşısına hiç çıkmayan bir öğrenciye bir oda da kendisini toplumun karşısında var sayarak sesli olarak bir metni yüzünden hitabet şeklinde okumasını tavsiye etmeli.Fu durumda öğrenci kendi sesine alışmış olacaktır.Çünkü toplum karşısında tek dayanağı güveni ve alışık olduğu sesi olacaktır.

Kısaca; Eğitim ve öğretim döneminde öğrencilere yeteri kadar rehber olunmalı,onlara şahsiyet kazandırmalı,onlarla ilgilenmeli,onlara güven vermeli.Zira gençlik daima taktir ve teşvike muhtaçtır.Onların muhtaç oldukları taktir ve teşviki iyi kullanıp onları yarının en güzel hatipleri haline getirmek ise öğretmenlerin elindedir.

B-TEKLİFLER

Çalışmamızda ortaya koyabildiğimiz tesbitler ışığında,ilgili ve yetkililere konu işe ilgili olarak bazı tekliflerimiz olacaktır.

"Yüksek Lisans Tezi " seviyesindeki bu araştırmamızda, İman-Hatip Lisesi mezunu gençlerin görüşleri doğrultusunda, hitabet ve Mesleki uygulama dersleri hakkında birtakım tesbitler yaptık."Varsayımlarda" da tahmin ettiğimiz gibi ortaya benzer sonuçlar çıkmıştır.Özetlersek:

a)İman-Hatip Liseleri programları arasında yer alan hitabet ve Mesleki Uygulama derslerine ayrılan süre yetersiz bulunmaktadır.

b)Hitabet ve Mesleki Uygulama kitapları değişik yönleriyle eleştirilmektedir.

c)Derslerde uygulanan metotlar çoğunlukca beğenilmemektedir.

d)Öğretmenlerin derslerde tutum ve davranışları eleştiriye tabi tutulmaktadır.

e)Öğrenciler tatbikatta okudukları hutbeleri genellikle kendileri hazırlamaktadırlar.

f)Başarılı hutbe okuyan öğrenciler,öğretmenlerin çoğunca takdir edilmekle birlikte,başarıları ilgisiz kalmaktadır.Başarısızlık halinde ise,kimi hoşgörülü davranırken kimileri olumsuz tavırlara gitmekte ve öğrencilerin morallerini bozmaktadırlar.

g)Mesleki uygulamalar çoğunlukla,camilerde yapılmakla birlikte zaman zaman da sınıflarda gerçekleştirilmektedir.

h)Öğrencilerden bir kısmı hubede okunacak duaları ezberlemişken,bazıları ise ezberleyememişlerdir.Ezberlemeyenler gerekçe olarak,kendi ihmelliklerini ve öğretmenlerinin ilgisizliklerini göstermektedirler.

ı)İmam-Hatip Lisesi mezunlarının çoğu kendilerini,din görevliliğine yeterince hazır olarak görememektedirler.Bunu da çeşitli sebeblere bağlamaktadırlar.

i)İmam-Hatip Lisesi mezunu olarak halen İlahiyat Fakültelerinde öğrenci olan gençlerin çoğunluğu,memnun olup öğretmen oldukları da Hitabet ve Mesleki Uygulama öğretmeni olmayı düşünmektedirler.Ancak,bazıları değişik gerekçelerle bu görevi yapmayı pek düşünmemektedirler.

Bu tebsitlerimizden sonra tekliflerimiz ise şunlardır:

1-İmam-Hatip Liselerinde,Hitabet ve Mesleki Uygulama dersleri işlenirken ,bu okul mezunlarının ilerideki meslekları ön planda düşünülmelidir.Ayrıca derslerin süreleri arttırılmalıdır.

2-Derslerde,düzgün konuşma ekzersizlerine yer verilmeli,hitabetle ilgili teorik bilgilerin,uygulama ve alıştırma ile beceri haline geçmesi mutlaka sağlanmalı;öğrencinin bir plana göre hazırlayıp sunduğu konuşmaları sınıfta,bir değerlendirmeye tabi tutmalı ve tartışılmalıdır.

3-Ders müfredat programları yeniden gözden geçirilip,daha gerçekçi ve ihtiyaca cevap verecek şekilde hazırlanmalıdır.

4-Ders kitapları da gözden geçirilip,yeni müfredat programına uygun olarak hazırlanmalıdır.Kitaplar yazılırken tebliğ metoduyla ilgili ayat ve hadisler titiz bir şekilde taranarak günümüze göre tahlil ve tasnif edilip değerlendirilmelidir.

5-Öğrencilerin,âinîkonulara özellikle sosyal bilimler açısından bakıp değerlendirmesine,eskiden beri alışlagelmiş düşünme ve ifade kalıplarıyla değil,yeni bir üslupla günümüz insanına intikal ettirmesine imkan verecek çalışmalar yaptırılmalıdır.

6-Gençlerde hatipliğin etkisiyle doğan ilgi ve rağbetin onların manevi yapısını bozmasına imkan verilmemelidir.

7-Öğretmenler öğrencilere iyi davranıp,onların gönüllerini feth edip,daha aktif metodlarla mesleğe hazırlamalıdır.

8-Hutbe ve saaz uygulamaları mutlaka camilerde yapılmalıdır.

9-Özellikle erkek öğrenciler rahat bir şekilde hutbe okuyacak şekilde hazırlanmalıdır.Bunun için gerekli duaları ezberlemeyenler ve başarılı uygulama yapamayanlar sınıf geçirilmemelidirler.

10-Bütün bunlar yapılırken,öğretmenlerce gençlere meslek aşkı ve şevki verilmelidir.Onaların görevden kaçmalarına sebep olabilecek tutum ve davranışlardan sakınmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

KUR'ANI KERİM

AYTUNA Hasip:

Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik Problemleri
Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1974

BAYRAKLI Bayraktar

İslâmada Eğitim, Dergah Yayınları İstanbul, 1980

BAYRAKTAR M. Faruk

İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri
M.Ü.İ.F. Yayınları, İstanbul, 1089

BİNBAŞIOĞLU Cavit:

Eğitim Düşünce Tarihi, Binbaşioğlu Yayınları Ankara, 1082

CANAN İbrahim:

Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçağ Yayınları Ankara, 1993

CARNIGE Dale:

Söz söylemek ve İş Başarmak Sanatı, Kitsan Yayınları, İst. 1991

CEBECİ Suat:

İmam-Hatip Liselerinin Kuruluşunun 40. Yılı Münasebetiyle
Tartışmalı Toplantı, İslam Medeniyeti Vakfı, İst. Makale 1993

ÇAKAN İsmail, GÜNDÜZ İrfan, ÇİÇEK Yakup:

İmam-Hatip Liseleri İçin Hitabet ve Mesleki Uygulama
Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988

FERHAN A. Oğuzkan:

Eğitim Terimleri Sözlüğü T.D.K. Ankara, 1974

İBNÜL -Manzur Muhammed b. Mükrem:

Lisanü-l Arap Beyrut 1955

İMAM-HATİP MEKTEPLERİNİN Müfredat Programı:

Maarif Vekaletî Matbai Amir İstanbul, 1340

İSLAM ANSİKLOPEDİSİ

Diyadet Vakfı, İstanbul 1993

KANAD Fikret:

Ailede Çocuk Terbiyesi, Çankaya Matbaası, Ankara, 1941

KAZANCI A, Lütfi:

Peygamber Efendimizin Hitabeti, Marifet Yayınları
İstanbul, 1992

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI:

Ders Müfredat Programları, 1708 Sayılı Tebliğler Dergisi
Ankara,1972

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI:

Din Eğitimi Dergisi,31 Temmuz 1991/28

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI:

2343 Sayılı Tebliğler Dergisi,2 Eylül 1991

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI:

Din Eğitimi Dergisi,Ankara,1991/30

ÖCAL Mustafa:

İmam-Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları
Ensar Neşriyatı ,İstanbul,1994

ÖCAL Mustafa:

Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi ve Dini Hayat
Ders Notları: Bursa 1992

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ:

Milli Eğitim Basımevi, Ankara,1976

ÜNSEL M.Ziya:

Hitabet Sanatı ve Meşhur Hatipler ,Fuat Gücüyener
yayınları,İstanbul,1950

YÜZENDAĞ Ahmet:

Hitabet Dersleri,Güzel Sanatlar Matbaası ,Ankara,1966

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DEKANLIĞI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI

Sayı : B.30.2.ULU.0.67.00.00.03/ 76

Bursa

Konu : Mehmet ÇEVİK.

29.3.1994

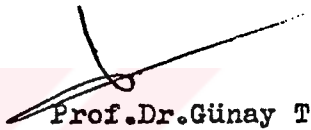
U.Ü.SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Anabilim Dalımız Öğretim üyesi Yard.Doç.Dr.Mustafa ÖCAL'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi yapmakta olan Mehmet ÇEVİK'in " İmam-Hatip Liselerinde Hitabet Dersleri ve Uygulama Biçimi " isimli teziyle ilgili olarak bazı İlâhiyat Fakülteleri Hazırlık sınıflarında anket çalışması yapması istemine ilişkin dilekçesi ilişikte sunulmuştur.

Adı geçenin bu isteği Anabilim Dalımız Başkanlığınca da uygun görülmüştür.

Gereğini arz ederim.

Eki: Dilekçe(1 Adet)
Anket Orn.(1 Adet)

Prof.Dr.Günay TÜMER
Anabilim Dalı Başkanı

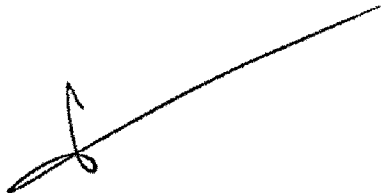
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Danışmanlığında " İmam-Hatip Liselerinde Hitabet Dersleri ve Uygulama Biçimi " konulu Yüksek lisans tezi yapmakta olan Mehmet ÇEVİK, konusuna esas olmak üzere Türkiye'de mevcut bazı İlahiyat Fakültelerinin Hazırlık sınıflarında bir anket uygulayacaktır. Adı geçen öğrencimizin sözkonusu anketi uygulayabilmesi için " İlgili İlahiyat Fakülteleri Dekanlıklarına " hitaben bir yazı verilebilmesi için gereğini arz ederim.

29.3.1994

Yard.Doç.Dr.Mustafa ÖCAL
Danışman Öğretim Üyesi

Eki: Anket örneği (1 Adet)

T.C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

31.3.1994

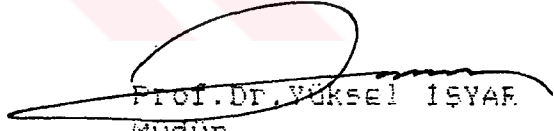
Sayı: E.30.2.ULU.O.El.00.00/350/827

Konu: Anket Çalışması hk.

İLGİLİ MAKAMA,

Mehmet Çevik, Enstitümüzün Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim
dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi olup, "İmam Hatip Liselerinde
Kıtabet Deraheri ve Uygulama Biçimi" konulu tez çalışması yapmaktadır.

Adı geçen öğrencinin tez çalışmasından dolayı Kurumunuzda
anket çalışması yapılabilmesi için bilgilerinizi ve gereğini arz ve rica
edim.

Prof. Dr. Yüksel İŞYAF
Müdür

İMAM-HATİP LİSELERİNDE HİTABET DERSİ

Sevgili gençler,

Elinizdeki bu anket;"İmam-Hatip Liselerinde Hitabet Dersleri ve Uygulanış Biçimi"konulu Yüksek Lisans tezine esas olmak üzere hazırlanmıştır.Amacı:İmam-Hatip Lisesi öğreniminiz esnasında okuduğunuz Hitabet ve Mesleki Uygulama derslerinin verimliliğini tesbit edebilmek ve bu dersleri daha faydalı hale getirecek çalışmalara katkıda bulunmaktır.

Serularımıza vereceğiniz cevapların samimiyeti ve gerçekliği oranında isabetli tesbitler yapabileceğiz.Onun için sizden ricamız;belli bir süre bize vakit ayırmanız ve serularımızı dikkatle cevaplamanızdır.Ankete isminizi yazmanızı istemiyeruz.

Vereceğiniz cevaplar için şimdiden teşekkür eder,derslerinizde başarılar dileriz.

ANKET UYGULAYAN :

Mehmet ÇEVİK
Bursa-İmam-Hatip Lisesi
Meslek Dersleri Öğretmeni ve
Din Eğitimi Yüksek Lisans
öğrencisi.

TEZ YÖNETİCİSİ :

Yrd.Doç.Dr.Mustafa ÖCAL
Uludağ Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Din Eğitimi Anabilim
Dalı Öğretim Üyesi.

1. BÖLÜM

(Cevaplarınızı (X) işareti ile belirleyiniz, "Neden", "Niçin" veya "Başka" ifadelerinden sonra (.....) şeklinde boş bırakılan yerlere ise düşüncelerinizi açıklayabilirsiniz).

1-

1-Cinsiyetiniz:

1-() Erkek

2-() Kız

2-Yaşınız:

1-() 17

2-() 18

3-() 19

4-() 20 ve daha yukarı

3-Hafız mısınız?

1-() Evet

2-() Hayır

3-() Yarı Hafızım

4-İmam-Hatip Lisesi öğrencisi iken ailenizin ikamet ettiği yer:

1-() Köy veya kasaba

2-() İlçe

3-() İl

4-() Yurtdışında

5-Ailenizin Sosyo-ekonomik durumu:

Ortalama aylık geliri (Aile çiftçi, esnaf gibi aylık geliri sabit ve belli değilse, tahmini) olarak:

1-() 3 Milyon TL. altında

2-() 3-5 " " arasında

3-() 5-8 " " "

4-() 8 Milyon TL. Üzerinde

6-Ailenizin Dini inanç durumu

Annem :Babam :

1-()

() Dindar bütün ibadetlerini yapar

2-()

() Oruç tutar diğer ibadetlerini arasına yapar,

3-()

() Arasına ibadet yapar (Cuma, teravih, kandil vb.)

4-()

() İnancı var, fakat ibadet yapmaz,

5-()

() İnancı yoktur.

Arka 2.Sahifeye geçiniz.

7-Mezun olduğunuz İmam-Hatip Lisesi:

- 1-() İlçe Merkezindedir
- 2-() İl "
- 3-() Büyükşehir il merkezinde(Bursa,İst.Kayseri,Konya gibi)

8-İmam-Hatip Lisesine geliş sebebiniz:

- 1-() Kendi isteğimle kaydoldum ve okudum,
 - 2-() Ailemin teşvikiyle " "
 - 3-() Ailemin zoruyla " "
 - 4-() İlkokul Öğretmenimin teşviki ile kaydoldum
 - 5-() Çevremizdekı bazı yakınlarımızın teşviki ile kaydoldum,
 - 6-() Başka ? (Belirtiniz:)
-
-
-

9-Orta öğrenimimi İmam-Hatip Lisesinde tamamladığıma:

- 1-() Memnunum,çünkü severek okudum,
 - 2-() Memnun değilim,çünkü istemeyerek okudum,
 - 3-() Başka ? (Varsa Düşüncenizi yazınız),
-
-
-

10-İmam-Hatip Lisesinde okuduğunuzdan dolayı Memnunsanız ,bunu ifade eden veya sizi bu okula bağlayan önemli bir olayı veya hatıranızı kısa olarak yazar mısınız?.....

.....

.....

.....

.....

11-İmam-Hatip Lisesinde okuduğunuzdan memnun değilseniz ,sizi memnuniyetsizliğe iten veya bu okuldan soğutan en önemli sebebi veya olayı çok kısa olarak özetler misiniz?.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Arka 3.Sahifeye geçiniz.

- 12-İmam-Hatip Lisesi Öğrenciliğiniz boyunca size hangi grup dersi öğretmenleri daha iyi ve samimi davrandılar?
- 1-() Meslek Dersleri Öğretmenleri daha iyi davrandılar,
2-() Kültür " " " "
3-() Her iki grup Öğretmenleri de iyi davrandılar,
4-() " " Kütü " "
5-() Fikrâm yok.
- 13-ÖSYM Tercih Formunda tercih yaparken ilk sırada hangi fakülte veya bölümü işaretlemiştiniz?.....
- 14-Halen Yüksek Öğreniminizi sürdürmekte olduğunuz bu İlâhiyat fakültesini,ÖSYM Tercih Formunda kaçınca sırada işaretlemiştiniz?
() Sırada işaretlemiştim.
- 15-ÖSYM Tercih Formunda başka hangi İlâhiyat fakültelerini işaretlemiştiniz? hatırlayabildiğiniz kadarıyla sırasına göre belirtiniz.
- 1-.....2-.....3-.....
4-.....5-.....6-.....
7-.....8-.....9-.....
- 16-İlâhiyat Fakültesini tercih ettiğinizin sebep (veya sebeplerini) belirler misiniz?.....
- 17-İlâhiyat Fakültesinde Öğrenci olduğum için:
- 1-() Memnunum,severek tahsilimi sürdürüyorum,
2-() Memnun değilim,ama mecburen devam ediyorum,
3-() Memnun değilim,gelecek yıl tekrar ÖSYM sınavlarına giriceğim; başka bir fakülteyi kazandığım takdirde ayrılacağım.

II.BÖLÜM

- 18-Size göre İmam-Hatip Lisesinde Hitabet ve Mesleki uygulama Dersine ayrılan süre
- 6(XI) Sınıfta: 7(XII) Sınıfta:
() () Yeterlidir,
() () Yetersizdir.
- 19-İmam-Hatip Lisesinde Hitabet Dersi kitapları:
- 6(XI) Sınıfta : 7(XII) Sınıfta:
1- () () İyi ve seviyeye uygundur,
2- () () İyi değil,seviyeye uymuyor,
3- () () Gereksiz bilgiler var,
4- () () Yetersiz.

Arka 4.Sahifeye geçiniz.

- 20-Kitapları yetersiz veya eksik buluyorsanız,başka hangi konulara da yer verilmesini isterdiniz?.....
.....
.....
- 21-Konular nasıl ve hangi metedlarla işleniyordu?
1-() Birinci yıl teorik bilgi,ikinci yıl hep uygulamalı yaptırıldı
2-() Her iki yılın yarısında teorik bilgi verildi,ikinci yarısında uygulama yaptırıldı,
3-() Her yıl hafta hafta değişerek hem teorik bilgi verildi hem uygulama yaptırıldı,
4-() Başka?(Ne tür işlendi ise belirtiniz.).....
.....
.....
- 22-Siz bu metodu beğeniyer muydunuz?
1-() Evet
2-() Hayır
- 23-Beğenmiyorsanız,nasıl veya hangi metoduyla işlenmesini isterdiniz?
.....
.....
.....
- 24-Hitabet Derslerinde çoğunlukla hangi konularda uygulamalar yaptırılıyordu?
1-() Hutbe
2-() Vaaz
3-() Konferans,panel,açıkoturum,forum vb.
4-() Cenaze yıkama ve kefenleme
5-() Nikah kıyma vb.
- 25-İmam-Hatip Lisesindeki Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi Öğretmeninizin ders esnasında size yaklaşımları nasıldı?
1-() Bize mesleği benimsetmek için gayret ediyorlardı,
2-() Kitaptaki bilgilerin dışına çıkmıyorlardı,
3-() "Görev aldığınız zaman öğrenirsiniz"diyorlar,bizimle fazla ilgilenmiyorlardı,
4-() Vaaz edemeyeceğimizi ve hutbe okuyamayacağımızı söyleyip bitemizsizliğe sevk ediyorlardı.

Arka 5.Sahifeye geçiniz.

26-Hutbe okuyacağınız zaman hangi kaynaklardan istifade ederdiniz?

- 1-() Hazır hutbeleri tercih ederdim,
- 2-() Kendim çeşitli kitaplardan hazırlardım,
- 3-() Hocamız kendisi hazırlayıp bize verirdi,
- 4-() Ne bulursam onu okurdum.

27-Uygulamayı kendi isteğinizle mi yoksa öğretmenin zorlamasıyla mı yapıyordunuz?

- 1-() Kendi isteğimle
- 2-() Öğretmenin zorlamasıyla.

28-Başarılı bir hutbe okuduğunuzda veya vaaz ettiğinizde Hitabet Öğretmenlerinizin size karşı tavırları nasıl oluyordu?

- 1-() Takdir ve teşvik ediyorlardı,
- 2-() Hiç bir şey söylemiyorlardı,
- 3-() Dinlemek için camiye bile gelmiyorlardı,
- 4-() Çok acımasız tenkid ediyorlardı.

29-Hutbe okumada veya vaaz etmede başarılı olamamışsanız,Öğretmenlerinizin size karşı tavırları ne oluyordu?

- 1-() Teselli edip hatalarımızı göstermeğe çalışıyorlardı,
- 2-() Azarlayıp zayıf verme yoluna gidiyorlardı,
- 3-() Hiç bir itirazda bulunmuyorlardı,
- 4-() Başka?.....

30-Sizi Hutbe okumağa veya vaaza hazırlarken öğretmenlerinizin tutumları ne oluyordu?

- 1-() Hatalarımızı düzeltmemize yardımcı oluyorlardı,
- 2-() Hatalarımızı pek dikkate almıyorlardı,
- 3-() 7(XII) sınıfta ise 6(XI) sınıf Hitabet Öğretmenlerinin hiç bir şey öğretmediklerini söyleyerek onları suçluyorlardı,
- 4-() "Siz Hutbe okuyamazsınız,ben sizin gibi iken,şöyle hutbe okuyordum,böyle hutbe okuyordum" diyerek kendini övüverdi.
- 5-() Başka? (Varsa yazınız).....

31-Uygulama sonrasında Hitabet Öğretmeninizin hangi tür tavır hoşunuza gidiyordu?

- 1-() Hiç hatamı söylemeden takdir etmesi,
- 2-() Bel not verip bazı tavsiyelerde bulunması,
- 3-() Yapıcı tenkidlerle teşvik etmesi,
- 4-() Başka?.....

- 32-Hutbe okuduğunuz cami cemaatinin size karşı ilgisi nasıl olmuştu, siz bundan nasıl etkilenmişsiniz? Kısaca yazar mısınız?.....
-
-
-
-
- 33-Minberde cemaata karşı Hutbe okumadan önceki duygularınızla,okuduktan sonraki duygularınızı Yazar mısınız?.....
-
-
-
-
- 34-Hitabet Öğretmenleri Hafızlara tolerans tanıyorlar mıydı?
- 1-() Evet,
- 2-() Hayır.
- 35-Cevabınız "Evet" ise,buna karşı sizin tavrınız ne olurdu, yazar mısınız?.....
-
-
-
- 36-6(XI) Sınıf ve 7(XII) Sınıf Hitabet Dersinin sınıfta mı,yaksa tatbikat caminde vb.gibi bir yerde mi,yapılmasını arzu ederdiniz:
- 1-() Sınıfta,
- 2-() Camide.
- 37-Size göre Hitabet Öğretmenleri hangi niteliklere sahip olmalıdırlar (Mesleki yeterlik,teorik bilgi ve uygulama yönünden) Lütfen yazın
- 1-.....
- 2-.....
- 3-.....
- 4-.....
- 5-.....
- 38-Hutbede okunması gereken bütün duaları ezbere biliyor musunuz?
- 1-() Evet
- 2-() Hayır
- 3-() Bazılarını.
- 39-Duaların bazılarını veya hiç birini bilmiyorsanız,nedenini de Belirtir misiniz?
- 1-() Dersin hocalarının ilgisizliğinden
- 2-() Kendi ihmalkarlığımdan
- 3-Başka (Yazınız).....
-
-
- Arka 7.Sahifeye geçiniz.

Programları arasında iki yılda 2+2=4 saat Hitabet dersi de yer alan 7 yıllık bir İmam-Hatip Lisesi mezunu olarak geriye dönüp bir baktığınızda, edindiğiniz mesleki bilgilerinizden dolayı kendinizi Din görevliliği yapabilecek seviyede yeterli buluyor musunuz?

- 1-() Evet,
- 2-() Hayır,
- 3-() Kısmen

Kendinizi yetersiz veya kısmen yeterli buluyorsanız, bunun sebebi?

- 1-() Kendim zamanında Hitabet Dersinde mesleğimi ciddiye almadığımdan dolayı,
- 2-() Hitabet Dersi kitaplarının yetersizliğinden,
- 3-() Hocaların Hitabet Dersini ve özellikle Uygulama kısmını ciddiye almadıklarından,
- 4-() Kur'anı Kerimden kıraatimin zayıflığından,
- 5-() Mesleki bilgilerimin yetersizliğinden,
- 6-() Başka: (Düşünceniz varsa lütfen yazınız).....
.....
.....

-Şu anda İlahiyat fakültesi Hazırlık sınıfındasınız. Siz, fakülteyi bitirdiğinizde İmam-Hatip Lisesine Öğretmen olursanız öncelikle Hitabet Dersi okutmayı düşünüp mısınız?

- 1-() Evet,
- 2-() Hayır.

1-Cevabınız "Evet" ise nasıl bir Hitabet Eğitim ve Öğretimi yaptır-
mayı düşünüyorsunuz? Lütfen yazınız:.....
.....
.....

4-Cevabınız "Hayır" şeklinde ise, nedenini de yazar mısınız?.....
.....
.....
.....
.....

Anketi cevapladığınız için teşekkür ederiz.